

İlâhiyyat Kültür Telifleri Neşriyatından :

SAYI - I

KÖYLÜ KARDEŞ

*Şehirli, Kasabalı ile Köylü Yurddaş
arasında kardeşce bir konuşma :*

Yazan :

ÖMER FEVZİ MARDİN

Yayan :

*İlâhiyyat Kültür Te'lifleri
Basım ve Yayıım Kurumu*

Acun Basımevi
İSTANBUL

1 9 5 0

İlahiyat Kültür Telifleri Neşriyatından :

SAYI - I

KÖYLÜ KARDEŞ

*Şehirli, Kasabalı ile Köylü Yurddaş
arasında kardeşce bir konuşma :*

Yazan :
ÖMER FEVZİ MARDİN

Yayan ;
*İlahiyat Kültür Telifleri
Basım ve Yayımlar Kurumu*

Acun Basımevi
İSTANBUL
1 9 5 0

KÖYLÜ KARDEŞ

İle

SOHBET ve MUHABBET

Şehirli dilinden :

Köylü kardeş!

Benim canım kardeşim, vücudumun âzası, elim ayağım ve sıcak temiz yüreğim sen. Senin de gözün kulağın, işleyen kafan ben.

Bir teknenin hamurundasın. Sen geniş toprağı bulmak ve onu işlemek için şehrin taş yığlarından uzak kalmışsın. Ben o taş yığınları arasında sana yarar bir şeyler bulmak için burada kalmışım, sana bilgiler, san'atlar, marifetler aramışım.

Müşterek vücudumuzu yaşatmak için sen sapana, kazmaya sarılmışsın ben kaleme, fırçaya!

Sen midemi doyurmağa, sırtımı giydirmeye, vücudumu ısıtmağa uğraşmışsın ben de senin kafanı doldurmağa, ruhunu doyurmağa çalışmışım.

Sen bana ekmek, katık, yün, pamuk vermişsin, odunumu, kömürümü temin etmişsin Ben karşılığında işlerini kolaylaştıracak bilgi, sıhhatini koruyacak ilâç ve bilgi, ruhunu doyuracak ışık vermeği borçlanmışım.

Acaba sana borcumu ödedim mi?

Utanarak söylüyorum, canım kardeşim hayır ! ödeyememişim, fakat affet canım kardeşim benim de şehirde türlü işlerle başım derdde, sırtım yüklü, gün oluyor canımı kurtarmak için bütün gücümü günü gün etmeğe harcıyorum. Sana günümde, kafamda yer ayıramıyorum. Fakat kendime geldikçe içimde seninle karşılaşıyorum.

Sana yarar bir şeyim olmadığını, sana borç ödemeğe elim değmediğini acı acı duyuyorum. Şimdiye kadar seninle yalnız yürekte buluşup ağlaşmış yalnız muharebe meydanlarında buluşup savaşmış ve orada kanlarımız birbirine karışarak ve cesetlerimiz birbirine sarmaşarak bu hasretli hayatı bitirmişiz.

Sana canım diyorum, çünkü sen ve ben Allahın ruhunu, nurunu taşıyoruz. Allahın yanında makbul olan ; fikir ve yürek temizliği ve iş güzelliğidir. Sende hepsi var. Ekmeğini yiyorum, iyiliğini görüyorum.

Bu gün

Allahın lûtfu ile bugün bu sözlerimle (bilgi) esasında ve Din bilgisi hududunda sana hizmete başlıyorum. Vakti geldi, yol açıldı demektir. Her şehirli kendi ihtisas mesleğine göre, yani bildiği şeye göre sana bir şeyler bildirmeğe çalışacaktır. Bu bugünün feyzi, bereketi demektir. Zira artık millet kendi işini kendi benimsemiştir, Bilenin bilmeyene karşı Allah ve vicdan önünde sorumluluğunu göz önüne almıştır. Bu sorumluluk gayreti yürekleri sarmıştır. Şehirli bunun acısıyla için için yanmağa başlamıştır. Onların biri de Elhamdülillah ben'im. Yüreğim sana minnet ve hizmet gayretile, gözlerim sana muhabbet ve şefkat yaşlarla dolu şu satırları yazıyorum. Ne yazacağımı da tasarlamış değilim. Yalnız yüreğimi Allaha vermiş, gözümü sana dikmişim, bu yüreğe bu hisleri dolduran Allah; kalemimden de ne akırtırsa işte nasibin ve nasibim. Demokrat bir cemiyet kurmamıza ve halkın hakimiyeti altında bir idareye kavuşmamıza imkân veren Allahımıza sonsuz minnetler ve şükürler olsun. Bu yazılar onun semereleridir. Birliğimizin, birlikte benliğimizin mahsulleridir. Yürek birliğinden, fikir birliğinden yükselmiş sözlerdir. Geleceği aydınlatan başbaşa sohbetlerdir. Sohbet ediyoruz muhabbet ediyoruz. Allah huzurunda seninle sevişiyoruz. Allahın bir milletten : bir cemiyetten istediği budur : Allah ve halk sevgisi !

Bilgi

Kur'ânikerîm ; (bilenle bilmiyen bir olur mu?) buyuyor. Demek ki her baş için ilk ihtiyaç bilgiyedir. Gerek şahsın, gerek cemiyetin selâmeti için ilk vazife ; bilgi derlemektir. Çünkü bilgi ile Allah, ve bizi niye yarattığı ve bizi ne vazifelerle mükellef kıldığı ve bize ne gibi hizmetler emrettiği ve bizi nelerden mesul kıldığı bilinecek, ve yine bilgi ile insanın mahiyeti ve ehemmiyeti anlaşılacak, Allahın insanlara ve insanların Allaha muamelesi ve insanın insanlara karşı terbiyesi ve insanlık vazifeleri öğrenilecek, Allahın insandan istediği iyiliklerin ve insanı menettiği fenalıkların mahiyeti ve çeşidi bilinecek !

Bilmiyen ya vazifelerini göremez, veya bilmiyerek fenalık edebilir. Ve elinde olan iyiliği etmekte kusur da edebilir. İmdi her şeyin başı bilgidir. Ve Hak ve halk haklarının ödenmesi ancak bilgi ile mümkündür. Peygamberimiz Efendimiz bilip bildirmenin her müslümana farz olduğunu buyuruyor :

Peygamberimizin bilgi hakkında mübarek sözlerini sıra ile göz önüne koyuyorum. Ve köylü kardeş, bilgiye bilginin ehemmiyetine dikkatini çekiyorum. Onları haşiyede görürsün. [1]

---

[1]

Bilgi hakkında Peygamber Efendimizin buyurdıkları

(Çinde bile olsa ilmi aramağa gidiniz. zira ilme talip olmak her müslümana farzdır)

Diğeri :

(Beşikten mezara kadar ilme talip olunuz.)

Diğeri :

(San'anın oylarını işlemeği ve Acemin dokumalarını ve İspanya kumaşlarını dokumağı öğrenip bulunduğunuz yerlerde evlerinizde

Evvelâ şunu haber vereyim ki, bilgi Allahındır. Yer yüzüne Allahın ilhami ile gelir, Ve gayretli kullar elile yayılır ve dağılır. Binaenaleyh, bilginin şarklısı, garplısı

(1 nci haşiyenin devamı)

dokuyunuz. Acem ve bilâd-ı rum [Bizans] san'atlarına bakarak dokuma sanayiinde yenilikler gösteriniz ve helâl kazancınızdan ihvanınıza şefkat göstererek tasadduk ve yardım ediniz ve Cenabı hakkın ihsan eylediği rızkı maişetinize sarf ediniz [Yani kendinizden kesmeyiniz.]

Diğeri :

«İlim ibadetten efdaldır [üstündür daha ehemmiyetlidir] zira dinin nazımıdır [Yani dini nizamlıyan bilgidir. Ve din bütün bir hayata şamil nizamdır.]

Diğeri :

«Sadakanın en makbulu bir müslimin ilim öğrenip diğer müslim kardeşine öğretmesidir»

Diğeri :

«Ya ilmi bilen ol, ya öğrenen, işiten ol ya ilmi seven ol. Beşinci bir şey olursan hiç olursun.»

Diğeri :

«İlme talip olmak her müslim üzerine farizedir. Ve ilme talip olana her şey mağfiret ve muvaffakiyyet dileğinde bulunur. Hatta denizdeki balıklar bile»

Dikkat edelim :

Denizden ziyansız balık avıda bilgi işidir. Bilmeyen balığın neslini kurutur. Yuvalarını yok eder.

Diğeri :

«İlim tahsili ile geçen bir saat ibadet ile geçirilen bir geceden ve yine ilim tahsili ile geçirilen bir gün ; üç ay oruç tutmaktan hayırlıdır.»

Dikkat :

İlmin insana geliş yolu ikidir. Biri dıştan, biri içtendir. Yani Allahın ilhamı iledir.

yabancıdır. Bilgi yerli, yabancı diye ayrılmaz ve yadırganmaz, bilgi yağmur gibi rahmettir. Nereye düşerse Hakkındır. Ondan istifade halkın hakkıdır. Nite-

---

(1 nci haşiyenin devamı)

İşte bu Hâdîsi şerîf ona işaret buyuruyor :

«Bildiği ile amel edene Allah bilmediğini de öğretir.»

İmdi :

Demek ki ilk iş bilgiye talip olmak öğrenmeğe niyet etmektir. Allah esbabını halk eder dıştan ve içten öğrenir.

Diğeri :

«Bildiğinizi öğretiniz. Kolaylaştırınız, güçleştirmeyiniz. Müjdeleyiniz. İkraah vermeyiniz, biriniz hiddet ederse sussun.»

Peygamber efendimizin duası :

«Allahım beni ilim ile zengin ve hilm ile tezyin et. Takvâ ile mükerrerem ve afiyetle mücehhez eyle »

Dikkat :

Takva ; sakınmaktır. Fenalıklardan sakınmak ve elden gelen iyiliği yapmamaktan sakınmaktır.

Diğeri :

«Cenabıhakkın emirlerini, nehiyelerini bilginlerden ve fakihlerden öğrenmek her müslime farzdır.»

Diğeri :

«Allah indinde ilim talebesi ; Allah yolundaki mücahitten daha faziletlidir.»

Diğeri ;

«İlme talip olan ; islâmın rûknüdür. [temelidir] Nebîlerle ecri verilir.»

Diğeri ;

«Her şeyin bir yolu vardır, Cennetin yolu da ilimdir.»

Diğeri ;

«İlim ; müminin bir zayii gibidir. Nerede bulursa onu alır.»

Diğeri :

«Allah için ilmi talep edenlerin rızıklarını cenabı Allah umulmadık yerlerden tekeffül etmiştir.»

kim Peygamber Efendimiz hikmeti; (Mü'minin kaybolmuş malı gibidir nerede bulursa onu alır) buyuruyor ve yine bilgiyi Çinde bile olsa arayın buyurur. Ve İspanyadan dokuma işlerini öğrenin buyurur.

Bilgi farzı

Kuranikerimde Cenabıhak : (İnsan için çalıştığından gayri yoktur.) Buyuruyor yani (İnsanın kazancı; çalıştığına göredir.) Hakikatine göre :

Çalışmak; bütün bir hayatı kaplayan mânadır. Bu hayat; şube şubedir, Ve hepsinin bilgisi vardır.

Dinimiz ilk bilgiyi sıhhat bilgisi olarak göz önüne

(1 nci haşiyenin devamı)

Diğeri :

«Öğrenmek için gençlerin meclisinde bulunmaktan ihtiyarlar sıkılmasınlar.»

Diğeri :

«İhtiyarlar ; yemek yemekten sıkılmadıkları gibi bilgi edinmekten sıkılmasınlar.»

Diğeri :

«İlmi öğreniniz, çünkü Allah uğrunda ilmi öğrenmek bir iyiliktir. İlimden bahsetmek Allah adını tesbihtir. İlmi aramak ; cihattır, İlmi tahsil etmek ibadettir. İlmi öğretmek sadakadır. İlmi ehline [ihtiyacı olanlara] yaymak Haktealâya yaklaşmaktır.»

Diğeri :

«İlim ve irfan araştırmağa giden ilim talebesine cenabıhak cennet-i alâda yüksek bir makam ihsan eder. İlim talibinin ilim yolunda attığı her adım mübecceldir. [Yani kıymetlidir. Mutludur. Kutludur. Sevaplıdır.] İlim talibi edindiği her ders [bilgi] için mükâfata nail olur.

Diğeri :

«Vay ... cahile fayda vermeyen şu âlime, vay ... âlimden faydalanmayan cahile. »

koyuyor, Peygamber efendimiz ilim: (Başlıca iki ilimdir. Evvelâ beden ilmi sonra Din ilmi) buyuruyor. Beden; yaşamak ilmidir. Din; yaşamayı nizamlamak ilmidir.

Yaşama ilminde temel sıhhatdir. Yani vücudu sıhhatli, kuvvetli, ve hastalıklara karşı korunmuş bulundurmaktır. Din nizamı da bir adamı Allaha ve Allahın halkına karşı nizamlamaktır. Hak ve halk hukukuna riayet yoluna koymaktır. Allah halkının ilk üyesi bir ev ailesidir. Evin emniyet ve hayat sahası köy veya mahalledir. Köy veya mahallenin hayat ve emniyet sahası; milletin siyasî hudutları içidir. Milletin hayat ve emniyet sahası ise bütün dünya ve dünya milletleridir. Netice itibariyle bir ev, komşuluk hukukiyle hepsine bitişir ve bir aile samimiyyetinde derece derece genişler. Ve hep birden Allahın halkı olarak Allahın velâyetinde ve Allah ailesi şerefile eşit mahiyyet alırlar. Birbirlerini sayarlar ve severler.

İşte bunları ve vecibelerini benimsemek bilgi ile olur. İnsan dünyalık vazifelerini bilmedikce hep şaşkın, rahatsız, çekingen yaşar. Hayata serbest atılamaz, cesaretle işe sarılamaz. Böyle olunca insan geri kalır. Bir insanın geri kalması bir cemiiyyetin varlığında bir şeyin eksik kalması, kusurluluğu, noksanlığı demektir. Halbuki Peygamber efendimiz: (İki gününü bir seviyede eşit geçirenin bir günü zayi olmuştur) buyuruyor. Demekki insan her gün bir evvelkinden daha ileride olacak daha bilgili, maddî manevî varlıkta daha ileri daha yüksek daha ferah, daha kuvvetli, daha olgun, daha refahlı olacak.

Sıhhat bilgisi her şeyden elzemdir. Zira insan sıhhatte olacak ki Allaha ve halka karşı vazifelerini ifa edebilsin ve sıhhattan sonra hayat bilgisi olacak ki verimli çalışabilsin. Çok emek sarfedib az semere al-

masın. Emeğinin bir kaç mislini alsın, işte bu, çalışmanın kolaylığını bilmekle olur. Bilmeyen adam ne kadar lüzumsuz yorulur.

Çalışmak için sıhhat şart olduğu gibi gayret de şarttır. Tenbel adamda ne yapacağını bilmeyen şaşkın adama benzer, o da halka yük olur. Bu gibiler yalnız alır, karşılığında vermez. Yalnız borçlanır, borç ödemez.

Nitekim Peygamber efendimiz : (Cenabıhak kullarının gayretli olanlarını sever) buyurur.

Bu esasta Peygamber Efendimizin buyurduklarının bazısı :

«Helâl rızık kazanmak uğrunda yorulup yatanlar, Allahın mağfiretine nail olarak uyurlar. »

Diğeri :

«Hayırlınız ahretini dünyası için ve dünyasını ahreti için terk etmeyen ve vücudu aleme yük olmayandır. »

Netekim :

Kuranikerimde de şöyle buyuruluyor :

(28 — Kasas — 77) : « Allahın sana verdiği şeyle darı ahreti iste ve dünyadaki nasibini unutma. Ve Allahın ihsan ettiği gibi sen de Allahın kullarını eyilik et. Ve yer yüzünde fesad isteme. Muhakkak Allah müfsidlerini sevmez.»

Yine Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor :

«Cenabıhak o suretle iş yapmanı sever ki işini mükemmel yapar.»

Allahı bilmek

Muhtaç olduğumuz ilk bilgi; Allah bilgisidir.

Allahı bilmek demek: Şu esasları bilmek demektir.

1) Allahın mahiyetini bilmek.

2) Allahın mahlûklarına yakınlık derecesini bilmek.

3) Allahın mahlûklarına alâka derecesini bilmek.

4) Allahın muamelesini ve âdetini bilmek.

5) İnsanı neye yarattığını ve insandan neler istediğini bilmek.

Allahı bilmekte gaye; Allahın eyiliğini güzelliğini, kusursuzluğunu, kifayetini yani her an ve zaman kulu-na her hususta yeterliğini bilip rahatlamaktır. Ve netice itibariyle ona güvenmektir. Onu sevmek ve ona teslim olmaktır. Ve islâmiyyet; teslimiyyet demektir.

Korku ve sevgi :

Allahdan korkulmaz, Allah sevilir. Allahdan ancak insanın insanla münasebet ve muamelesinde, her türlü alış verişinde korkulur. Ta ki insan insanı aldatmasın, kimse kimseye fenalık etmesin ve kimse kimseye muhtaç olduğu eyiliği esirgemesin.

Bir çocuğa annenden yalnız kork, onu sevme denir mi ? Sevmek, çocuğun içinde kaynayan ve taşan ilâhî bir his değil mi? Hatta bu muhabbet Allahın muhabbetidir ki karşılıklı çocukdan anneye anneden çocuğa devam üzere tecelli eder.

Peygamber Efendimiz: «Allahı kullarına sevdiren ki Allah sizi sevsin » buyurmuş.

Sevgili Allahda şöyle buyurmuş: «Bana bir karış yaklaşına bir arşın yaklaşırım, bana bir arşın yaklaşına bir kulaç yaklaşırım, bana yürüyerek gelene ben koşarak giderim.» Ne kadar güzel değilmi.

Fakat onu sevmek, ona koşup atılmak, ona yükselip ermek için bilgi lâzım, hatta - Müslümanlık ki Allahın iradelerine teslimiyyet demektir - evvelâ iradelerin neler olduğunu bilmek lâzım.

Hulâsa :

Allah, bilinecek ki sevilsin, emirleri, nehiyleri bile-

cek ki onlara uyulsun. Yoksa nasıl olduğu bilinmeyen bir varlıktan, bilhassa yalnız hakim bir varlıktan korkulur. Fakat yalnız kuru bir korku, onu sevdirmez, ona yaklaştırmaz. İnsana huzur ve rahatlık da vermez.

Korkmakla kalan bir insan; ruhda ve yürekte gelişemez. Ruhu gıdasız, kalbi nursuzdur. Böylesi, yüreksiz, tesellisizdir. Sanki dermansız ve kuvvetsizdir. Böylesi, fenalık işlemez amma, eyilik de işlemeğe heveslenmez. İnsanı eyiliklere, fedakârlıklara sevk eden muhabbettir. İnsan sevdiğinin uğruna canına kadar her şeyini vermez mi, işte Allah bizden bunu istiyor. Onu sevelim, onu sevme yüzünden insana fenalıklardan el çekmekle kalmayalım. Elimizden gelen her yardım ve fedakârlığı da seve seve yapalım istiyor.

Merd, cömerd diye böylesine denilir. Fazilet ve ülüvücenap ehli diye böyleleri anılır ve hayr ile yadedilir. Korku ile yola girmek ve korku ile uslu durmak devrini insanlık Elhamdülillâh çok geride bırakmıştır. İnsan artık gönül ve vicdan sahibi olacak bir yaşa gelmiştir. İnsanın insanlığı serpilmiş, gelişmiştir. Her vicdanda bir hakem var. Her yürekte bir arslan var. İnsanın ihtiyacı artık muhabbetedir. Muhabbetsiz gönül; nursuzdur. Ve varlıksızdır. Zevksizdir. Safasızdır, Hastadır, yalnız korku işkencedir. Gönüle her ilâç muhabbettir. Ve muhabbet iktizası kurtarıcılıktır, fedakârlıktır. Yüksek insanlık şahsiyeti muhabbetle mayalanır.

— 1 —

Allah ve mahiyeti

Kur'ânı kerimde Allah; kendini şöyle bildiriyor :

(24 Nûr — 35) : «Allah göklerin ve yerin nûrudur »

Bu nûr ; bütün varlığın sahibi ve her varlığın kaynağıdır İmdi. Her şeyi yaradan yapan ve sevk ve idare eden kâmil bir kuvvet ve her şeyi yaşatan ruhtur.

Bu ta'rife göre: Her hayat bu ruhun içinde, her

hareket bu kuvvetin iradesinde. Her bilgi onun ışığıdır.

Yine Kur'ânı kerimin tarifine göre Allah her şeyi (içden dışdan) ihata etmiştir. Yâni : Allah nûru ile (veya rûhu ile veya kuvveti ile) her zerreyi kaplamış sarmıştır. Onun dışında hiçbir şey yoktur. Suda yaşlık ne ise yerlerde göklerde de Allahın nûru öyledir. Her şeyde asıldır. Her şeyin içi de dışı da özü de odur. Aldığımız nefesteki havada Allahın nûru var, bizi yaşatan hava değil havayı kaplıyan Allahın ruhudur. Toprak Allahın nûru ile yoğuruludur. Aldığımız mahsul onun bereketidir. İçtiğimiz su da öyle, Allahın nûru her birinin her zerresini kaplamıştır. Cenabı Hakkı târif eden Âyeti kerîmeler haşiyededir. [2]

---

[2] Cenabıhakkı tarif eden âyeti kerîmeler

Allah mefhumu

Allahın sıfatları

(59 — Haşr — 22 : 24) : « O Allah'tır ki ondan başka bir İlâh yoktur. Görüneni görünmeyen bilen odur. Rahman ve rahim odur. [yani rahmaniyetle kulları arasında fark gözetmeksizin ve bir karşılık beklemezsizin cümlesine Allahlığın şân ve icabı olarak acıyan, rahmet eden, muhtaç oldukları her şeyi kendilerine ihsan eden ve rahmetiyle kullarının her bir eyi hareketlerini büyük mükâfatlarla karşılayan odur.»

O Allah'dır ki ondan başka bir İlâh yoktur. Hükümandır. [Yani hüküm onun elindedir. Hak hükümdar odur. Her şeye, her hale o hakimdir. Ve her şey onun hükmü neticesidir.] Münezzehdir. [Yani hiç kusursuzdur her eksiklikten uzaktır.] Selâmet ve asayişî yaradandır. Emniyyet ve selâmeti verendir. Her şeyin gözcüsü bekleyicisi, ve koruyucusudur. Kudretlidir. Her ziyamı yerine koyucudur. Her âzametinin [Büyüklüğün] sahibidir. Allah kendisine katılan şirkelerin [Ortaklıkların] kâffesinden uzak ve yüksektir. Her şeyi yaradan odur. Alemin vücudunu yoktan var eden odur. Her şeye suret veren odur. En yüksek ve en güzel sıfatlar [Tarifler] onundur. Yerde ve

Yakınlık

Kur'ânikerîmde Cenâbı hak : (insanlara şah damarından daha yakın olduğunu) bildiriyor. Diğer bir âyeti kerîmede de: (Allah insanla kalbi arasına girer) buyuruyor. Bu iki âyeti kerîme Allahın insana ne derece yakın olduğunu gösteriyor, bir de: (Allah her şeyi ihate edip

---

[2 nci haşiyenin devamı]

gökte ne varsa onun âzametini ve kemalini ikrar eder. Ve onu her kusurdan tenzih eder [Uzak tutar] ve takdis eder. [Onu mukaddes tutar] Aziz ve Hakîm odur. [Yani izzet, itibar ona mahsusdur. Ve hikmetin kaynağı odur.] İşiden, gören, insanları her felâketten kurtaran, Kerîm [Yani ikram ve ihsan sahibi], Rahîm Gafûr, [Yani kusurlarımızı af ve mağfîret edüp bağışlayan] ve karîb [Yani bize bizden yakın olan] zat-ı kibriyadır. [Büyüklük kendine mahsus olan zattır.] Allah hayrı sever. Şerri sevmez. Beşerin [Yani bütün insan oğullarının] efalini [Yani iyi fena bütün işlerini] muhakeme eder, [Yani mahiyetlerine göre hükmünü ve karşılığını verir.]

Diğeri :

(19 - Meryem - 1) : «Allah kullarına kâfidir. Onları doğru yola götürür. Eli bütün ellerden üstündür. Her şeyi bilir. Kavlinde ve vadinde sadıktır. »

—BİRLİĞİ—

Tek merciin, sığnağın Allah olduğu

(2 - Bakara - 164(163)) : « Ve ilâhımız İlâh-i vahiddir. [Bir tekdir] birdir, ondan gayri İlâh yoktur. Dünyada kâffe mahlûkata [Ayrırd etmeksizin] nimetler verici ve eyilikler edicidir ve ahirette rahmetini yayıcıdır. »

Diğeri :

(18 - Kehf - 25(26)) bütün mahlûkatın ondan başka bir velisi [koruyucusu ve bakıp gözedicisi ve yetiştiricisi] yoktur. Ve o hükmüne kimseyi teşrik etmez. [Yani işine kimseyi karıştırmaz ve kimse ile ortaklaşa iş yapmaz. Kimsenin tesiri altında değildir]

kaplamıştır.) Âyeti kerimesini birlikte göz önüne alırsak anlarız ki insan ; Allahın sıfat nûru deryasında bir yosun gibidir. O yosun ki mayası sudur. Ve sudan yaratılmıştır. Suda yaşamaktadır. Ömrünü suda bitirip sonra yine su olup yok olmaktadır.

[2 nci haşiyenin devamı]

Diğeri :

(22 - Hac - 34) : «İmdi Allahımız bir Allahdır. Ona teslim olunuz »

Diğeri :

(42 - Şûrâ - 11) : « Onun misli gibi [benzeri gibi] bir şey yoktur.»

Kemali

(36 - Yâsin - 83): «Her şeyin melekûtu [yani hükümrânlığı, hakimliği] elinde olan Allah; her ayıp ve noksandan münezzehtir. [uzaktır]»

Varlığı

Allah halkın masalihini [yani bütün ihtiyaçlarını] bilir ve tedbirinde hikmetlidir.

Diğeri :

(28 - Kasas - 88) : «Onun yüzünden gayrı her şey fanidir.»

Diğeri :

(2 - Bakara - 116(115)) : «Yüzünüzü her ne tarafa çevirseniz Allahın yüzü oradadır.»

Diğeri :

(55 - Rahman - 26 : 28(26÷27)) : «Yer yüzünde her ne varsa fanidir. Celâl ve âzamet ve lûtufluk ve kerem sahibi olan Rabbin yüzü bakîdir.

Diğeri :

(2 - Bakara - 165) : «Bütün kuvvet Allahındır.»

Diğeri :

(10 - Yûnûs - 4) : «Cümleniz ona dönersiniz. Allahın va'di hakıdır. Halkı hiç yoktan yarattı »

İşte insan da Allahın nûrunda böyledir. Topraktan yaratılan vücûdu nihayet toprak olup bitmekte, ve Allahtan üflenmiş ilâhî rûhu da bedenden ayrılınca aslına kavuşmak üzere dönüp gitmekte, nihayet aslına katılıp yok olmaktadır. Yani bir damla yağmur danesi; nihayet nasıl denize karışıp yok oluyorsa insan ruhu da aslına nûr olarak kavuşmaktadır.

[2 nci haşiyenin devamı]

Diğeri :

(15 - Hacer - 21) : «Hiç bir şey yoktur ki onun hazineleri yanımızda olmasın. O hazinelerden malûm ve muayyen mikdarını [yer yüzüne] indiririz.

Diğeri :

(3 - Âlî İmran - 180(2)) : «O bizâtihi veminelevvel Haydır. [Yani Allah kendinden vardır. Ve sonsuz evveldenberi yaşayandır.]

Diğeri :

(40 - Mümin - 19) : «Allah gözlerin hıyanetini ve göğüslerdeki gizli şeyleri bilir»

Diğeri :

(5 - Maide - 8(7)) : «Allah kalbde olan düşünceleri ve niyetleri bilir.»

Diğeri :

(16 - Nahil - 19) : «Allah gizlediğiniz ve aşikâr eylediğiniz şeyleri bilir.»

Diğeri :

(6 - En'am - 164) : «O her şeyin Rabbidir. »

Diğeri :

(57 - Hadid - 1 : 5(2÷3)) : «Her şeye kadirdir. Her şeyden evvel ve her şeyden ahir, her şeyden zahir, ve her şeyden batındır. [Yani her şeyi dışdan ve içden kaplayıp kuşatmış ve her zerreye nüfuz etmiştir. Her şey tasarrufundadır.] Ve her şeyi bilicidir.»

Kur'ânı kerîmden :

(57 — Hadid — 4) : «Her nerede olsanız o sizinledir.»

— 3 —

Allahın alâkası

Allahın kullariyle alâkası tam ve kâmilidir. Hiç bir

[2 nci haşiyenin devamı]

Diğeri :

(35 - Fâtır - 16 ve 17(15)) : «Ey insanlar siz Allaha fakirler ve muhtaçlarsınız. Gani [varlıklı] ve kendi hamde müstehak olan; Allahdır.»

(58 - Mücadele - 6) : «Allah her şeye hazırdır ve nâzırdır.»

Diğeri :

(53 - Necim - 43 - 44) : «Kullarını güldüren ve ağlatan, öldüren ve diriltlen odur.»

Diğeri :

(11 - Hûd - 56) : «Ben Rabbim ve Rabbiniz olan Allaha tevekkül ettim. Yer yüzünde yürür hiç bir şey yoktur ki onun nasiyesini [ele] almamış olsun. [Yani onun başından tutup istediği gibi sevk ve idare etmemiş olsun.]»

Diğeri :

(4 - Nisa - 30(132)) : «Göklerde ve yerde olan her şey Allahındır. Bütün bunların umûr ve idaresine vekil olarak Allah kâfidir.»

Diğeri :

(11 - Hûd - 12) : «Herşey üzerine vekil Allahtır »

Diğeri :

(6 - En'am - 95) : «Allah daneyi ve çekirdeği yarar. [Yani tohumu geliştirir] ölüden diri ve diriden ölü çıkarır.»

Diğeri :

(59 - Haşr - 23) : « [Allah] mülki ebedi hükümdardır. »

Diğeri :

(3 - Ali İmran - 154) : «Umurun kâffesi Allahın elindedir.»

Diğeri :

mahlûku yoktur ki onunla ve onun her haliyle, her hareketiyle her an ve zaman, fasılasız alâkalı olmasın, küçük büyük her mahlûku yaradan, yaşatan ve tayin et-

---

[2 nci haşiyenin devamı]

(11 - Hûd - 57) : «Rabbim herşey üzerine muhafız ve gözcüdür.»

Diğeri :

(13 - Râad - 14) : « Ona dua etmek haktır, Ondan başkasına dua edenlere hiç bir şeyde icabet olunmaz.»

Diğeri :

(64 - Tegabün - 4(3)) : « Cümlelerin mercii onadır. »

Diğeri :

(18 - Kehf - 26(27)) : «Ve sen ondan başka İlticagâh [iltica edecek, sığınacak yer] bulamazsın.»

Diğeri :

(3 - Ali İmran - 175) : «Onlardan korkmayı benden korkunuz.»

Diğeri :

(41 - Fussilet - 53(54)) : «Agâh olun ki Cenabıhak herşeyi muhittir. [İçden, dıştan sarmış, kaplamış ve her zerreye nuruyla nüfuz etmiştir.]»

Diğeri :

(57 - Hadid - 22) : «Yer yüzüne veya nefsinize hiç bir musibet isabet etmez ki illâ o ; yer yüzünü ve sizi yaratmadan evvel yazılıdır.»

Diğeri :

(51 - Zariyât - 50) : «Allaha kaçın [İltica edin, sığınmın].»

Diğeri :

(11 - Hûd - 4) : «Mercileriniz Allahtır. O her şeye kadirdir»

Diğeri :

(55 - Rahmân - 29) : «Göklerde ve yerde olanlar ondan isterler.»

Diğeri :

(29 - Ankebut-60) : «Ne kadar hayvan vardır ki rızkını arkasına yüklenmez. Onları ve sizi rızıklandıran Allahtır. »

Diğeri :

(16 - Nahl - 53) : «Sizde olan her nimet Allahdandır.»

Diğeri:

(6 - En'am - 59) : «Bir yaprak düşmez ki onu bilmesin.»

tiği kadere göre her birini yetiştiren, sevk ve idare eden, her an bakıp gözeten, türlü mahlûklar içinde her birine yaşamak hakkı ve imkânı veren, ve göze görünmez derecede küçüğünden en büyüğüne kadar hepsine türlü işler gördüren; Allah'tır. Her mahlûka imdad eden her darlıktan kurtaran, umulmadık yerlerden kurtuluş, rızık kapıları açan; her çaresize çare yaradan; Allahın alâkalarıdır. Allah; her yerde bu gibi alâkalarla hazır ve nâzırdır. Allah karıncasından geçmez derler. İşte bu söz; bu mevzuda küçük bir misaldir.

Alâka mevzuunda insan

Allah ister ki her insan dahi Allahın verdiği imkân derecesinde başkalarıyla alâkalansın. Ve Allahın alâkalarının tecellisinde hizmet vasıtası olsun. Zira, hâss kullar Allahın emrinde icra vasıtalarıdır.

Allahın alâkaları; kulların alâkasında fi'le çıkar, meydana gelir. Bir ana küçük çocuğuna karşı ne alâka, ne gayret ve nasıl bir eyi niyet taşıyorsa her insan da başkalarına o alâkayı o gayreti, o hissi ve niyeti taşımalıdır ki sadakatla Hakka ve halka hizmet edebilsin. Ve Allahın iradeleri ve alâkalarının eserleri sadık kulları vasıtasıyla icra mevkiine konsun.

Alâkada Allahın vasıfları

Allah uyumaz, uyuklamaz, Allah unutmaz, Allah peşiman olmaz, Allah bıkmaz usanmaz, Mahlûk akıl etsin, etmesin, insan istesin istemesin. Mahlûk ihtiyacını bilsin bilmesin. Allah her birinin muhtaç olduğu şeyi bilir ve ihsan eder. Ve her birinin hayırına göre onu tayin ve takdir eder. Bu esaslarda Allah velâyetini her an ve zaman icraye hazadır. Tam ve kâmil bir alâka ile, yani tam bir muhabbet ve gayretle, tam bir benimserlikle, tam bir koruyuculukla Allah her yerde

Kuluçka serçeye sabır veren, emzikli anaya süd veren, takat veren odur. Karıncaya aman veren odur. Her nokta Allahın himayesi ile çevrilidir. hazır ve nazırdır.

Kuranikerimden :

(2 — Bakara — 116(115)) : «Yüzünüzü her ne tarafa çevirirseniz Allahın yüzü oradadır. »

Allahın alâka derecesi

Allah bizimle o kadar alâkalıdır ki biz üzülürsek; o ; üzülür. Sevinirsek ; o sevinir, Biz haksızlığa uğrarsak o kahreder, hakkımızı arar. Biz eyilik görürsek Allah o derece hoşlanır ki eyiliğe vasıta olan o sadık kulları nimetlerine gark'eder, onlara türlü mükâfatlar eder.

Her (Ah) ona yükselir. Ve ondan o ah eden yüreğe güzel bir karşılık gelir. İşte bizim de bu alâkaları başkalarına karşı benimsememiz gerekir.

Alan veren

Kuranikerim, alan da veren de Allaktır buyurur demek ki, ne eyilik edersek karşımızda Allahı buluruz. Ne verirsek Allaha vermiş gibi oluruz. Ne kötülük edersek yine orada Allahı karşı buluruz. Ona saygısızlık göstermiş, ona sadakatsizlik ve hıyanet etmiş oluruz.

—4—

Allahın insanlara muamelesi

Cenabı Hakkın ; kullarına nasıl muamele buyurduğuna, bu esasadaki âdeti ne olduğuna dair Kur'ânı kerimden bazı âyetler :

Allahın dostluğun

(8—Enfâl—41(40÷41)) : «Biliniz ki Allah sizin dostunuz ve mevlânızdır. [yani velinizdir] o ne güzel dost ve ne güzel yardımcıdır. Ve her şeye kâdirdir. »

Bu âyetten alacağımız fikirle diyebiliriz ki :

Madem ki Allah bizim dostumuzdur. Yani sevenimizdir, ve aynı zamanda mevlâmızdır. Ve aslında esasta sevenimiz ve velimiz odur. Ve bu esaslarda her mahlûka kaynak Allahtadır. O halde dünya mahlûkları içinde hal ve şanı Allaha en çok andıran mahlûk; yüreği bakımından ana'dır. Veya analık'tır. Yalnız mahlûk Allaha nisbeten her hususta âciz, fakir ve her nefeste Allaha muhtaç. Allah ise hiç bir şeye hiç bir kimseye muhtaç değil. İhlâs surei şerifindeki (Samed) sıfatının manâsı budur.

Bu neticeye vardıktan sonra Allahın muamele ve âdeti nasıl olacağını birden kavramamız mümkündür. Ve en küçük ölçüde bile olsa zihne ilk gelecek, misâl analıktır. Allah ; Beşerî tâ'birle kimsenin anası babası değildir. Böyle bir şeyi kabul küfürdür. Fakat Allahı tasavvur için de yine bir misale muhtacız. Bu esasta Allah ana değil amma her anadaki analığın kaynağıdır demek yerinde olur. İnsan ve hayvan bütün analar çocuklarına nasıl muhabbet, şefkat, merhamet rikkat, gösteriyor, onların iyiliklerini istiyorsa ve yetişmelerine itinâ ve ihtimamda bulunuyor ve korunmaları için her fedakârlığı yapıyorsa ve yine: Çocuklarının ihtiyacına karşı nasıl cömertse, ve huysuzluklarına karşı nasıl sabırlı ise, yaramazlıklarına karşı af edici, bağışlayıcı ise, ve kusurlarını tatlı muamele ile düzeltici ise; kulları için de Allah; bu esaslarda fakat nisbetsiz bir büyük ölçüde böyledir. Ve yer yüzündeki mahlûk analar bu hisleri, bu gayretleri Allahtan alıyorlar. Bu gayretleriyle Allah her ana, yüreğinde tecelli ediyor.

Şu fark ile ki :

Anne âcizdir. Allah değildir. Anne uyur, unuttur. Annenin her şeye aklı ermez, her tedbiri sâlim, her düşüncesi mahzı hikmet değildir. Allahda ise hiç bir

kusur yoktur. Bu esaslarda Allah kâmilidir, zaten analarda cüz'en tecelli eden bu güzel vasıflar, Allahın umumi vasıfları meyanındadır. Bu muhabbet esasını daha iyi anlamak ve kavramak için tâ ilk yaratılmamız sebebini düşünelim :

Bu sebebi Cenabı Allah : «Ben bir gizli hazine idim. Görünmeği sevdim. Ve zâhir oldum» yani yarattım buyuruyor.

O halde :

Bizler ; Allahın meydana çıkardığı bir şeyleriz. Ve bu şeylere Allah görünmek yani kendini bildirip sevdirmek için, hem de onları zahirde görmek için yaratmıştır ve nûru ile, ruhu ile muhabbeti ile her zerreyi her taraftan sarmış ve bütün bir kâinatı kucaklamıştır ve her bir mahlûku muhabbetle, zevk ile her an temaşa ediyor. Ve bizim de görünen her zerrede Allahın kudretini varlığını tanımamızı, kendi güzelliğini görmemizi ve her mahlûka muhabbetle bakmamızı istiyor. İmdi ilk asıl hissimiz; Allaha ve yarattıklarına muhabbeti iktiza ettiriyor.

Hakka ve halka muhabbet; bütün bir hayat Hakka ve halka borcumuz ve ne güzel ne asıl bir hissimizdir. Zira her nefesde kalbimizi dolduran ve taşıran Allahın muhabbet nurudur. O; sevgisini her nefesde bize duyururken biz kendimize gelip Allah! diye seslenmiyor muyuz. Bu ne güzel bir sesleniş, bir hakikate ne güzel bir şahadet. Bu târiflere alelâde bir misal: Toprak nedir?

Toprak; kendinden dışa yeşillikler, çiçekler, fidanlar, meyvalar çıkaran, onları göksünde emzirir gibi her an besleyen, büyüten kemale erdiren, sonra tekrar yüzünü kendine çevirten ve onu kendine kalbedip içine alan bir varlık değil mi? İşte toprakta tecelli eden de Allahın

muhabbet nuru, analık ruhudur. Toprak kendinde biten şeylere analık ediyor. Allahın güzellik nuru, Allahın besleyici, geliştirici feyizli, bereketli nuru onun analığında tecelli ediyor.

O halde :

Bir çocuğun zihninde Allahı bütün güzellikleriyle, eyelikleriyle mânalandırmak ve çocuğu Allaha koşturup sardırmak için analık misalinden gayri bir ölçü elimizde yoktur.

Mahiyetini henüz bilmediği Allahı çocuğa yalnız korku telkin edecek tarzda tanıtmak, sevgi nimetlerinden çocuğu mahrum bırakmak hıyanettir. Bu zihniyetle büyüyen çocuk, Allaha yaklaşmağı düşünemez. Allaha tutunmağı, güvenmeyi bilemez.

Halbuki :

Anada çocuğa karşı zuhur eden güzel hislerin bütün tatlılıkların kaynağı Allahdadır. Anne Allah ile çocuk arasında bir nakil vasıtası, bir tecelli kabıdır. Çocuktan anaya karşı tecelli eden alâka ve muhabbetde hakikatde anne vasıtasıyla Allahadır. O; bu kanaldan dönüp giden bir karşılığıdır.

İmdi hakikatde beşer ana; bir dadıdan, ve baba; bir laladan ibarettir. Maksudları Allaha kul yetiştirmektir. Çocukların sahibi Allahdır. Hangi ana baba bu Allah emaneti olan çocukları Allahın istediği gibi dikkatle yetiştirir, bakıp gözetirse Allaha mukaddes bir hizmet ifa etmiş ve ücretini bu dünya için de ahiret için de yeter derecede bol bol Allahdan almış olur.

Netice :

Allah bizi muhabbetinden yaratmıştır. Muhabbeti için yaratmıştır. Bizlere muamelesi muhabbetledir. Bizden de kendine muhabbet istiyor. Dünyada her mahlûk ile olan muamelemizde de Allah ; muhabbetinin belir-

mesini istiyor. Allah muhabbeti üstüne hiç bir muhabbeti geçirmemekliğimizi de emrediyor. İşte emir :

(9 — Tövbe — 25(24)) : « De ki eğer babalarınız, evlâdlarınız, kardeşleriniz, zevceleriniz, aşiretiniz, kazanmış olduğunuz malınız, kedadından korktuğunuz ticaretiniz, sevdiğiniz yurd ve eviniz size Allahdan ve Resulinden ve onun yolunda duruşup çalışmaktan daha sevimli ise Allahütaâlanın emri gelmesine [Yani Allahütaalanın sizi gafletten uyandırıcı muamelesine] intizar ediniz. (Bekleyiniz) Allah fasik olan kavmi hidayet etmez.»

Demek ki :

Allah muhabbeti üzerine her hangi bir muhabbeti koymak (fisk) dır. Fesadlıktır. Temelde bozuklukdur. Öyle olanlara Allah hidayet buyurmuyor. Yani öylelerin akibeti hayır olmuyor.

Yine Kuranikerimden Allahın muamele ve âdetlerine esas olan sıfatlarını Haşiyede okuyalım : [3]

---

[3] Allahın muamelesi ve âdeti

(12(32) - Secde - 4) : «Ondan [Allahdan] gayri sizin için bir yardımcı ve bir şefaatacı yoktur. Hiç düşünüp müzakere etmezsiniz.

İmdi :

(22 - Hac - 78) : «Allaha yapışın, o sizin mevlânız ve sahibinizdir. Ne güzel mevlâ ve ne güzel yardımcıdır.»

Diğeri :

(5 - Maide - 57(54)) : «Allah onları sever onlar da Allahı severler.»

Diğeri :

(26 - Şuara - 78 : 83(77÷82)) : « [Hazreti İbrahim] Dostum ancak âlemlerin rabbidir. O rabbim ki beni yarattı. Ve hidayet eyledi beni yedirir ve içirir. Hasta olursam bana şifa verir. Beni öldürüp sonra diriltir ve kıyamet gününde benim hatalarımı mağfired edip bağışlamasını ondan tama' [ümit] ederim. Dedi »

Hakikat

Hakikat böyle iken durma. Allahdan kulları korkutup, titretip, nihayet kul gönlünü Allahdan uzaklaştıran, Allahın kullarını serseri hale koymağa bilmeyerek sebep olanlara ne kadar acınsa yeri var. Bilmeyerek ne kötülükler işliyorlar. Bir kula bir dakikalık bir rahat nefes

---

[3 ncü haşiyenin devamı]

Diğeri :

(2 - Bakara - 185) : « Allah size kolaylık murad edip güçlük istemez.»

Diğeri :

(2 - Bakara - 286) : «Allah hiçbir nefse takatı olmyan şeyi tek-
lif etmez.»

Diğeri :

(6 - En'am - 152) : «Biz bir nefsi ; ancak takatının genişliği
kaderiyle mükellef kılarız.»

Diğeri :

(4 - Nisâ - 27(28)) : «Allah üzerinizden yükü hafifletmek ister.»

Diğeri :

(94 - İnşirah - 5) : «Muhakkak güçlük ile beraber kolaylık
vardır »

Diğeri :

(22 - Hac - 77(78)) : «Ve Din işinde üzerinize müşkül [güçlük]
kılmadı »

Diğeri :

(10 - Yunus - 44) : «Allah insanlara hiç bir şeyde zulum etmez.
ancak insanlar kendileri nefislerine zulum ederler.»

Diğeri :

(3 - Ali İmran - 108) : «Allah kullarına zulmu istemez »

Diğeri :

(5 - Maide - 7(6)) : «Cenabıhak size güçlük kılmak istemez. Ve
size nimetini tamamlamak ister. Ona şükrediniz. »

aldırarak, Allahdan bir teselli vermek varken âciz, zayıf ezgin, perişan, zavallı insanları bir de Allahın gazabı ile korkutmak, dünyada rahat görmeyen bir insanın ki ümidi ahiret rahatlığındadır. Onu da cehenneme çeviren, cehennemden başka bir kapı açmıyan, Allahın kullarını Allahın bu kadar güzel s i f a t l a r ı n a

---

[3 ncü haşiyenin devamı]

Diğeri :

(7 - Araf - 1) : «Allah lutfedicidir. Şanı yüksektir. Ve sadıktır. »

Diğeri :

(85 - Bürûc - 14) : «[Kullarını] sevip [kusurlarını] bağışlıyandır.»

Diğeri :

(27 - Nahl(Neml) - 74(73)) : «Muhakkak Rabbin insanlar üzerine fazilet ve kerem sahibidir.»

Diğeri :

(3 - Ali-İmran - 30(31)) : «Ve Allah kullarını sevendir.»

Diğeri :

(42 - Şura - 5) : « İyi bilin ki Allah gafurürrahimdir. [merhamet ve mağfired edicidir.] »

Diğeri :

(15 - Hacar - 49) : « Ya [Muhammed] kullarıma ilân et muhakkak ben merhamet ve mağfired ediciyim [acıyanım ve bağışlayıcıyım]»

Diğeri :

(42 - Şura - 19) : «Allah kullarına lûtfedicidir.»

Diğeri :

(3 - Ali-İmran - 173) : «Bize Allah kâfidir. Ve ne güzel vekildir. »

Diğeri :

(73 - Müzzemmil - 8(9)) : «Onu [Allahı] kendine vekil ittihaz et.»

Diğeri :

(40 - Mü'min - 44) : «Muhakkak Allah kullarını görüp gözetmektedir.»

bu kadar iyi muamelelerine karşı onların hepsini bir kenara bırakıp bir kula yalnız Allahın şiddetinden, azabından, cehenneminden bahsi; ne büyük hatadır. Ne tamir edilmez bir zarardır. Allah; insanlara : «Müjde verin, teselli verin, ümit verin, Allahın af etmiyeceği günah yoktur. Ümit kesmeyin. Halkı Allaha yaklaştırın Allahı halka sevdirin!» diye emirler vermişken bu ne gaflettir ki biz Allahın kullarına korku vererek eza ederiz. Ve kullara eza etmekle Allaha eza etmiş oluruz. Bu ne büyük gaflet bu ne büyük günahdır.

[3 ncü haşiyenin devamı]

Diğeri :

(7 - Âraf - 156) : «Ve rahmetim Her şeyi ihtiva eder. »

Diğeri :

(39 - Zümer - 53 : 55(53)) : «Benim lisanımdan de ki : Ey günahlar işliyerek nefisleri üzerine fenalık eden kullarım Allahın rahmetinden ümit kesmeyiniz. Muhakkak Allah bütün günahları af ve mağfiret eder. Zira o derecesiz mağfiret edici ve merhametlidir. »

Diğeri :

(35 - Fatır - 40(41)) : «Muhakkak Allah kullarına Hilm ile muamele eder ve mağfiret eyler oldu.»

Diğeri :

(9 - Tövbe - 105(104)) : «Allah kullarından tövbelerini kabul eder. ve sadakalarını alır. Allah - u tealâ pek ziyade tevbeyi kabul edici ve son derece merhametlidir.»

Hâdisi şerif :

«Cenabıhak kâfei umurda rıfk ile [tatlılık ve yumuşaklıkla] muameleyi sever.»

Hülâsa :

Allah bizlere nasıl iyi muamele buyuruyorsa bizim de insanlara ve hayvanlara ve bilhassa elimizin altındaki insanlara ve hayvanlara iyi muamele etmemiz boyun borcudur. Bu esasta Peygamberimiz efendimiz şöyle emir buyuruyor :

«Allahın ahlâkiyle ahlâklanınız. ! »

Halbuki Cenabıhak Kuranıkerimde her kulu takatı kadariyle mükellef kılıyor ve kuluna ne kadar takat vermişse o kadarlık karşılık istiyor. Binaenaleyh her kesten takatı fazlasını istemek, aksi halde cehennemliksin demek, ne kadar şer'a, mantıka, hikmet ve hakikate mugayır bir gaflettir.

Allaha kulluk ahdi

Kuranıkerimde, Fatihayı şerife suresindeki (İyyâkena'budu ve İyyâkenestaîn) âyeti kerimesinin manası : (Ancak sana ibadet (kulluk) ederiz. Ve ancak (yani yalnız) senden yardım dileriz) dir.

Bu âyeti kerime ile biz Cenabıhakkı bu iki esasî ahd ve taahhüd ediyoruz. Ve her gün okuduğumuz Fatihayı şerife suresiyle def'alarla bu ahdimizi Allaha tekrar ediyoruz.

İmdî, bu iki esasî daima hatırdâ ve göz önünde bulundurmak lâzımdır.

Allahın insanı neye yarattığı, insandan neler istediği

Allah insanı; kendine kulluk edelim diye yaratmıştır. Gökleri ve yerleri ve onlarda olan şeyleri de insanı yaratmak ve yetiştirmek için yaratmıştır.

İnsan; Allaha kulluk; yani Hakka ibadet ve halka hizmet edebilmek için yürekte muhabbetle ve fikirde bilgi ile gelişmeğe muhtaçtır. Bu ise; insandaki kabiliyetlerin güzel işlenmesini gerektirir. Ta ki insan her güzel işe elverişli, ve böylece Allaha lâıyk bir kul haline gelebilsin.

Bunun için Allah insana her güzel kabiliyetlerin

cevherini, mayasını yaratırken vermiştir. Ve onun gelişmesi için iktiza eden bilgileri Allah mübarek kitapları ve Peygamberleri vasıtasıyla hem umumi olarak bildirmiş ve hemde her insana her zaman ilhamlarıyla bildirmektedir. Peygamber Efendimiz (Kendinin bin misli işe yarayan insandan başka ne var?) buyurarak insanın ehemmiyetine dikkati çekmekte ve güzel gelecek bir insanın bin insanlık fayda temin edebileceğini belirtmektedir.

İmdi :

Vazifemiz : Allah kulluğile iftihar etmek ve kulluğumuzu işe yarar hâle getirmektir. Kulluk iftiharını hakında Cenâbı Hak Kur'ânı kerimde şöyle buyuruyor :

(19 — Meryem — 93(93-94)) : «Çünkü göklerde ve yerde olanların cümlesi ancak Allahın kulu olmakla iftihar ederler. (övünürler) onların sayısını ve mikdarını (Allah) birer birer bilir. »

* * *

Mukaddes vazifelerimiz

Dünyaya gelmemizi iktiza ettiren kulluk vazifelerini; Hak ve halk hizmetlerini hakkile ifa için, yüreğimizi, fikrimizi işe yarar hale getirmek üzere, her insanın teker teker iyi yetişmesi lâzımdır. Zira bir ev halkı, bir köy veya mahalle halkı, bir millet de tek tek insanlardan teşekkül ediyor. Bu tek tek insanlar ; ne kadar yürekte, fikirde kuvvetli yani imanlı, vicdanlı dirayetli ve bilgili iseler ev halkı da köy halkı da millet de nûrlu, kuvvetli ve yekvücûd olur. İyi halde olur, ve iyiliğe doğru gider. İmdi ; işte evvelâ herbirimiz kendimizden başlamamız gerekir. Yani evvelâ kendimi-

zi aileye ve millete lâıık uzuv olmağa ve netice itibarıyla Allaha lâıık kul olmağa hazırlamalızıdır.

İmdi :

Hizmet vazifelerimiz ; güzel yetişme ve güzel yetiştirme esasında şu kısımlara ayrılır.

- 1) Kendimize
- 2) Ailemize
- 3) Komşularımıza, köylümüze veya mahalleimize
- 4) Milletimize
- 5) Ve bütün insanlığa vazifeler

Böylece, her kısım yayıla yayıla birbirine bitişir. Cemiyetde ferdin vazifesi ve cemiyetin ihtiyacı tekemmül eder.

şimdi bunların her birini hülâsa olarak gözden geçirelim :

— 1 —

Kendimize ait vazife ; şahsen kendimizi iyi yetiştirmektir. Öyle ki bir çocuğa bakar gibi kendimize itina ile bakacağız, bir genci yetiştirir gibi yetişmemize himmet göstereceğiz. Yâni sıhhatimize ahlâkıma terbiyemize, iç ve dış temizliğimize, ve bilinmesi farz olan bilgilerimize ehemmiyet vereceğiz insanlık hak ve vazife ve mesuliyetlerini benimsiyeceğiz ve izzeti nefis sahibi olacağız. Yâni insanlık kıymetimiz, şerefimiz ve kar ve şahsiyetimiz olacak [4]

---

[4]

İnsanlık hakları

İnsanlık hakları ki evvelâ hürriyettir. Ve hürriyet istiklâl ile kaimdir. O halde bir insanın kafada, yürekte hak bildiği her şeye

— 31 —

— 2 —

Sonra : Bunları ailemiz hakkında düşünceğiz.

— 3 —

Bu esaslarda komşularla köyçe veya mahallece işbirliği edeceğiz.

— 4 —

Ve nihayet seçtiğimiz mebuslar ve onların seçtikleri

[4 ncü haşiyenin devamı]

serbestçe inanması, imanına ırzına malına sahip olmasıdır. Ve başkasına zarar vermeyen her teşebbüsü kendi faydası için serbestçe yapabilmesi gerek kendine gerek ailesine gerek milletine gerek her insana eyilik edecek bir hale gelmesidir. Ve yine bu esaslarda malını mülkünü serbestçe idare etmesi, istediği gibi kullanmasıdır. İşte bu haklar insanın mukaddes haklarıdır ki bunu insana Allah vermiştir ve Kuranikerim bu hakların müdafaasını emretmiştir.

İmamı Hüseyin Efendimizin bir nutkuna göre müslüman, hak üzere yaşar, batıl üzere yaşamaz. Adalet üzere yaşar, zulüm üzere yaşamaz. Aksi halde yaşamak zillet ve bu hakları müdafaa uğrunda ölmek mahzı saadettir.

Allah şerefli kulların Allahı olmak ister. Nefsine kulluk edip kötülüğe sapan veya kötü insanlara kulluk edip Allaha kullukdan uzaklaşan haysiyetsiz, hissiz, içi çürük şeylerin Allahı olmaktan zevk almaz. Bakın Cenabıhak Peygamber Efendimizi ne gibi bir kurtarıcılık vazifesiyle göndermiştir. O âyeti kerimeyi göz önüne koyuyorum ta ki onan ümmeti biz Müslümanlar dahi insanlığın rühd devrinde gelen bir Peygamberin vazifelerini benimseyelim : Peygamberimiz; nasıl insanları insanlık haklarına kavuşturmağa geldi ise bu hakları her birimizin her kes için istemesi ve muhafaza etmesi de en birinci kulluk, İslâmlık ve insanlık borcumuzdur.

Kuranikerimden :

(7 - Ârâf - 157) : «Ehli kitabtan şunlar ki Tevrat ve İncilde

Bakanlar vasıtasıyla bu esaslarda milletçe yapılacak işlerde vazife alacağız bütün millet bir vücûd gibi içinde dışıda temiz düzgün ve her iyi şeye muhabbetli ve gayretli ve bütün dünya ile iş birliğine dâima hazır bulunacağız.

[4 ncü haşiyenin devamı]

güzel tarif ve vasfını yazılı buldukları ümmî Nebî Resule tabî olurlar. O ümmî Nebi onlara eyilik etmekle emir ve kötü işlerden men'eder. İyi şeyleri onlara helâl, fena ve muzır şeyleri haram kılar. Omuzlarındaki ağır yükü [tahakküm ve istibdadı] kaldırır. Üzerlerinde bulunan zincirleri ve bukağuları [esaret zincirlerini, haksız kayd ve bağları] çıkarır. İşte o Nebiye iman ile onu muhterem ve büyük tutan ve düşmanlarına karşı ona yardım eyleyen ve onunla beraber nazil olan nura tâbi olan kimseler kurtuluş ve saadete erenlerdir.

(158) Ya Muhammed de ki : Ey insanlar ben sizin cümlenize Allahın Resuliyim.»

İnsanın izzeti

Peygamber Efendimiz izzeti şöyle târif buyuruyorlar :

«İnsanın izzeti; [Yani insanlık şeref ve itibarı] halktan istiğnasındadır. [Yani başkalarına avuç açmamasındadır. Allahtan gayriya avuç açmayı boyun bükmemesindedir] Zira insan Allahdan gayrisına yüz suyu dökmekle yüzüzleşir, soysuzlaşır.

Her mahlûk Allahın fakiridir. Fakat mahlûkun fakiri değildir. Allah her kese çalışıp kazanmak yemek ve hatta yedirmek imkânını veriyor. Elverir ki insan çalışmayı göze alsın. Gözsüzlerin, kolsuzların, ayaksızların bile yapabileceği işler vardır elverir ki dilenmiyeceğim çalışacağım desin ve bu niyetle kendini Allaha teslim etsin. Allah onun için sebebler yaratır. Allahın en gücüne giden insanın mükerrem ve şerefli diye övdüğü insanın; sırf hissizliği, tenbelliği yüzünden kendini zillete düşürmesi ve başkasının sadakasına ihtiyaç göstermesidir. Bu gibiler; insanlık için yüz karasıdır, insanı Allahtan ve insanlığından utandıran kimselerdir. Bakınız Peygamber Efendi-

İçtimaî vazife

Bakınız Peygamber Efendimiz ne buyuruyor :
«Huzuruna çıktığımız zaman Cenabı Hakkın sizi

[4 ncü haşiyenin devamı]

miz ne buyuruyor : «Eğer bilseniz dilenmekte neler vardır. Hiç kimse birinden bir şey istemek için bir adım atmazdı.»

Diğeri :

«Kimdir bana insanlardan bir şey istememeğe kefalet veren [söz veren, ahd eden] ki ben de ona cennet için kefalet edeyim »

Diğeri :

«Bir adam muhtaç olduğu şeyi Allahından istesin hatta nalının kopmuş bağı bile»

Kelâmı kibar :

«Öyle bir fakr ile fakîr ol ki bu fakrın halka karşı değil Halika karşı olsun, öyle bir gına ile gani ol ki bu gına [zenginlik] Hakka karşı değil mahlûka karşı olsun.

Bir misal :

Bir gün Peygamber Efendimize biri müracaat ederek çoluk çocuğuna ekmek parası istemiş. Peygamber Efendimiz ekmek parası değil bir ip parası vermiş. Bu para ile bir ip al, çabuk git kırdan çalı çırpı toplayıp o iple yüklen, pazara götürüp sat karşılığı para ile ekmek al [Yarın da böyle yap.] buyurmuş.

İşte bu misal hepimize bir ibret dersidir. Peygamber Efendimiz bir insanı böylece dilencilikten kurtarmış, emeğiyle geçinir şerefli bir insan haline geçirmiştir.

Allahın emirlerine uyarak köyce, mahallece içtimaî yardımda birleşelim. Çalışmayacak derecede yetim çocuk, ya hasta, ya sakat veya ihtiyar olanların etrafına üşüşelim, görebilecekleri iş varsa bulalım yoksa evlâtlarımıza, anamıza babamıza kardeşimize bakar gibi Allah rızası için onların ihtiyaçlarını temin edelim, fakat teker teker kapılarımızı dolaştırarak dilendirmiyelim ve yahut başka kasabalara, şehirlere dilenmeğe kaçırılmayalım, köyümüzün adına yazık

nasıl tanıyacağını zannediyorsunuz? Sizi çocuklarınıza muhabbetinizle, akrabınıza muhabbetinizle, komşularınıza muhabbetinizle ve sâir insanlara muhabbetinizle tanıyacaktır.

[4 ncü haşiyenin devamı]

olur. Kendini lekelerken köyümüzü, mahallemizi ve milletimizide lekeler. Yurddaşlarımıza Allah namına sahip olalım, benimseyelim, El birliği ile, şerefimizle ve şerefiyle onları geçindirelim. Utanır hale düşmeyelim.

Peygamber Efendimizin bu esaslarda talim ve emirleri :

«Borç vermek sadaka vermekten hayırlıdır.»

Diğeri :

«İktisad eden [yani dünyalığını idare ile düşünce ile kullanan] muhtaç olmaz.»

«Ümmetimin sakınmasını istediklerimin biri de oburluk, uykuçuluk, tenbellik, uyuşukluktur.»

Zira :

Böyleleri sonunda ya dilenir, ya kötü yollara sapar.

Diğeri :

«Cenabıhak, sıkılmışların imdadına yetişenleri sever.»

Diğeri :

«İnsanların hayırlısı insanlara menfaati olanlardır.»

Diğeri :

«Bir hayıra delâlet eden o hayırın faili gibidir.»

Diğeri :

«Her iyilik sadakadır. »

Diğeri :

«Ben ve yetimi yetiştirenler şöylece Cennetteyiz.»

Diğeri :

«Dullar ve aceze için çalışanlar Allah yolunda cihad etmişler ve yahut gece ayakta ve gündüz oruçlu ibadet etmişler gibidir.»

Diğeri :

«Muhtaç olduğunuz şeyleri izzeti nefis ile isteyiniz zira umûrun kâffesi Allahın mukadderatı ile cereyan eder.»

Diğer bir Hâdisi şerifinde Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor:

«Yaradánınızı seviyor musunuz? O halde hemnev'inizi [yani insanları] seviniz.

Cenâbıhakkı yaklaşmak mı istiyorsunuz [o halde] mahlûklarını seviniz. Kendi nefsiniz için arzu ettiğınızı onlar için arzu ediniz. Kendi nefsiniz için istemediği-zi onlar için de istemeyiniz.»

Diğeri :

«Amellerin en faziletlisi [üstünü] Allaha imandan sonra insanları sevmek ve onlara hizmet e d e r olmaktır.» (5)

---

[5] Kur'ânı kerimin kardeşlik
hakkındaki emirleri
«*Mü'minlere hitab*»

(5 - Mâide - 108(105)) : «Ey Mü'minler size lâzım olan kendinizdir [Yâni Mü'minlerdir] siz Hidâyete ererseniz sapıklığa düşenler size zarar vermez cümlelizin mercii Allah-ü taâlâdır.»

Sâdıklar

(49 - Höcerat - 15) : «Allah ve Resûlüne iman eden ve sonra bunda şek etmeyen [yani şüpheye düşmeyen] ve malları ve nefisleri ile Allah yolunda duruşanlar [yani uğraşanlar, çalışanlar, fedakârlık edenler] Mü'minlerdir ki sâdıklardır.»

Diğeri :

(9 - Tövbe - 112(111)) : «Allah onlara cennete bedel olmak üzere Mü'minlerden nefislerini ve mallarını satın aldı»

Diğeri :

(61 - Saft - 14) : «Ey Mü'minler Allahın yardımcıları olunuz.»

Mü'min dostluğu

(9 - Tövbe - 72(71)) : «Erkek ve kadın Mü'minler birbirinin dostu ve velisidir. İyilikleri emrederler ve fenalıklardan sakındırırlar. »

Allahın muradı

Allahın insandan istedikleri :

Allahın mülkünü ma'mur ve güzel etmesi, temiz tutması, verimli kılması, Allahın güzelliğini insanda ve yer yüzünde meydana koyması, Allah nasıl muhabbetli, alâkalı ve merhametli, gayretli ise her insanında insana [köylüye, şehirliye, her kese] muhabbetli, alâkalı, merhametli ve gayretli, hülâsa ! Hakka ve halka sadık olmasıdır.

[5 nci haşiyenin devamı]

Allahın askerleri

(58 - Mücadele - 22) : «Allah onların [yani Mü'minlerin] kalplerine imanı yazmış ve onları Allah ; tarafından bir ruh ile te'vid etmiştir. [Kuvvetlendirmiştir.] Onları ebedî kalmak üzere ağaçları altından nehirler akan Cennetlere koyar. Allah onlardan ve onlardan Allahtan razı olurlar. Onlar Allahın askerleridir. İyi bilin ki Allahın askerleri kurtuluş, saadet ve selâmete erenlerdir.

Kardeşlik

(49 - Höcerat - 10) : «Muhakkak Mü'minler kardeşdirler. Kardeşlerinizin arasını islah ediniz. Ve Allahdan sakınınız [yani birbirinize muamele ve münasebette fenalıktan kaçınız] tâ ki rahmete nâil olasınız.»

İctimâî yardım

(5 - Mâide - 3(2)) : «Hayır ve hasenatta ve takvâ üzerine [yani iyilikleri yürütmekte fenalıkları önlemekte] birbirinize yardım ediniz. [Fakat sakın] zulüm ve günah üzere yekdiğere yardımcı olmayınız. »

Münazaa

(8 - Enfâl - 48(46)) : «Allah ve Resûlüne itaat edin ve aranızda münazaa etmeyin ki [düşmanlarınıza karşı] münhezim ve mağlûb olursunuz. Ve sizden yüzünüzün ferî [parlaklığı, nûru] gider.

İşte Allahın insandan başlıca istedikleri bunlardır.

Zira mülk Allahın mülküdür. Ve insan, hayvan hepsi Allahın mahlûkudur.

Sadakatın iktizası, tarlayı, bahçeyi işlemektir. Yalnız işlemek değil, güzel işlemek muntazam bir halde bulundurmaktır. Hayvanlara iyi ve temiz bakmaktır. Evin içini dışını ve köyün sokaklarını, meydanlarını temiz bulundurmaktır. Allah ki her yerde hazır ve nazırdır; Allahın gözü önünde bakımsız yer, kirli yer, ufunetli yer nasıl bırakırız, bahçemizi, avlumuzu, odamızı, tarlamızı biz ara sıra görüyoruz. Allah ise her an ve

---

[5 nci haşiyenin devamı]

Fazilet ehli

(76 - İnsan [Dehr] - 7 : 10(7÷9)) : « [Allaha sadık, ve Hakkın emrine itaatli Mü'minler olarak Cennet nimetlerine nâil olan ebrar yani fazilet ehli kimseler onlardır ki] dünyada iken adadıklarına vefa ederlerdi [vâidlerini yerine getirir, icra ederlerdi] şerri [yani azâbı] aşikâr ve uzun olan günden [mahşer gününden] korkarlardı. Fakirleri, yetimleri, ve esirleri severek [yani gönülden isteyerek Allah için] yedirip doyururlardı ve onlara : (Size Allah rızası için yedirip bakıyoruz buna karşı sizden ne ücret ve ne teşekkür isteriz) derlerdi. »

İmânın icabları

(107 - Mâ'ûn - 1 : 3) : «Yâ Muhammed Kıyamet gününü yalanlayan [yani mahşerde hesap vereceğini, dünyada mükellefiyet ve mes'uliyet taşıdığını inkâr eden] şu kimseyi gördün mü, o [işte öylesi] yetimi kovar, fıkaraı yedirmeye ne kendi rağbet eder ve ne de halkı rağbetlendirir.

(4 ; 7) Vay ... [Şiddetli âzap] o namaz kılanlara ki namazlarından [namazlarının mânâsından] gafilirdiler Onlar ki riya ederler, ve zekâti vermezler [içtimaî yardımda bulunmazlar].»

zaman onu görüp gözetliyor. Onun gözü önüne görülmeyecek şeyler nasıl sereriz.

İmdi :

İnsanın ilk vazifesi yaratıldığı maksada uymak Allaha güzel işcilik etmektir. Güzel demek her şeyde temizlik içde dışda etrafta temizlik demektir. Vücudun temiz olacak tâ ki vücûdun Allaha ve halkına kokmasın. Zira vücudunun her zerre etini, derisini kemiğini Allahın ruhu kaplamıştır. Bu vücûd zerrelere vazifelerini Allahın ruhu ile ifa ediyor oradaki kir, koku, Allahın ruhuna eziyet verir. Sen temiz çocuğunu kucağına alıp kokladığın zaman bir güzel koku almaz mısın? İşte içi temiz dışı temiz o ma'sumdaki koku onun vücûdunu kaplayan Allah ruhundan akseden temizliktir.

Peygamber Efendimiz : (Temizlik imândandır) buyurdu. İmdi, İmanda temizlik esastır : Niyette temizlik yürekte temizlik, bedende temizlik, esvabda temizlik, meskende temizlik, etrafta temizlik, işte temizlik, muamelâtta temizlik hülâsa her şeyde temizlik imânın iktizasıdır.

Çalış köylü kardeş ! dünyaya seni getiren ve sana işini veren ve bununla beraber seni yetiştiren Allaha kulluk borcunu ödemeğe çalış. Ve güzel çalış.

Öyle ki :

Köyün bembeyaz badanalı gözüksün tarlada çiftçi neş'e ile çalışsın ve zevk içinde Allaha İlâhîler söylesin.

Köyün içme suyu temiz olsun. Evlerin içi dışı temiz olsun. Komşular dost ve bir vücûd olsun köyün yemyeşil ve gölgeli olsun. Oh denecek yerleri çok olsun. Bakımsız kalmış hasta, yetim, sakat bulunmasın, çalışmayacak derecede ihtiyar ve yetimlere köylü kanad

açsın. Hiç bir yardımı esirgemesin, Allaha verir gibi versin. Zayıf at, merkep, öküz, manda zorla işe koşulmasın. Allah takatimizden fazla bizden bir şey istemiyor hayvanların da takatinden fazla biz bir şey istemiyelim. Biz zayıf halsiz, hasta düşünce Allah birbirimizi koşduruyor, bakdırıyor hayvanlarımıza da aynini yapalım.

Köye giren; yüzünüzü güler görsün, ayrılırken Allaha şükür ve size hayır duâ etsin.

Allah Kur'ânı kerimde iyilikte yarış etmemizi emir buyuruyor. Haydi Allaha hizmet ve yurddaşlarımıza iyilikte yarış edelim. Yurd dışındakilerden de iyiliğimizi esirgemiyelim. Hepsi Allahın kulu.

Her kese yüreğimiz fikrimiz temiz, sözümüz dürüst olsun, yüreğimiz gayretle cömerdlikle efendiliklerle dolu olsun. Gömleğimiz temiz olsun. Üstümüz başımız kirsiz olsun. Allah bizi gördükçe hâz alsın insan bizi gördükçe iftihar etsin. Bizden utanmasın, aman utanmasın. El ele hep yükelelim şehirli köylü iyi fikirde ve bu esas hayat bilginde hep beraber hizaya gelelim.

Milletin malı

Milletin malı ; ma'nevî ve maddî olarak iki çeşit maldır ki onlar hepimiz için azizdir. Ona hürmet cümlemiz için mukaddes bir vazifedir. Hazreti Ömer zamanında Hıristiyan araplar Müslüman araplarla birlikte İran putperestlerine karşı insanlık hak ve hürriyetlerini el birliğiyle müdafaa ettiler harp meydanlarında omuz omuza savaştılar ve koyun koyuna şehitleri gömüldüler.

Biz Türkler de yedi yüz senedenberi bu yurdda Hıristiyan ve Musevi ile komşuluk ettik. Komşuluk hakkını iyi gözetmekte birbirimizle yarış ettik. Askere gi-

den müslüman ; çoluk çocuğunu komşusu Hıristiyana emanet etti.

Gurbete çıkan Hıristiyan da bunun aynini Müslümana yaptı. Her biri emaneti kendine ve çoluk çocuğuna üstün tutarak baktı gözetti. Ve buna karşılık yürekte vicdanda ne zevkler duydu, göğüs gurur ve iftiharla kabardı. Çünkü Allaha sadakat millete sadakat, komşuya sadakat gösterdi. Her Dinde bu herkese borçtur.

Milletin mâ'nevi varlığı ; vatandaşların iman ve vicdan hürriyeti, ırz namus emniyyetidir. Şahsî malda mülkte tasarruf hakkı, şahsî faydalı teşebbüslerde, sanayide ticarete emniyyet ve serbestisidir. Hülâsa şahsî varlığını istediği gibi tasarruf ve idare etmesidir.

Milletin maddî malı : Herkesin canı, sıhhatı, parası, toprağı, binası her nevi (menkul gayri menkul) eşyasıdır. Şimdi :

Bütün bu varlıklar da faydalanma hakkı şahsî ve müşterek olmak üzere iki türdür. Köyün, mahallenin çeşmesi, köprüsü, koruluğu, ormanı, mer'ası vesaire gibi şeyler birlikte kullanılan şeylerdir. Müşterek haklardandır.

Benim burada dikkati çekeceğim şey iki esastadır.

1) Müşterek mal üzerinde şahsî maldan fazla dikkatli olmak titremek

2) Başkasının malını da müşterek mal gibi ehemmiyetli tutmaktır.

Müşterek malda ziyankârlık, israf haramdır. başkasının hukukuna tecavüz, başkasının varlıktan mahrumiyetine sebebiyettir.

Bakınız Peygamber Efendimiz ne buyuruyor :

Millet malından (Beytülmal'den) haksız bir nesne

sarfeden cehennemliktir, » buyuruyor. Bakınız ağaçlar hakkında ne buyuruyor.

«Kırda halkın gölgelendiği ağacı keseni Cenabıhak tepesi aşağı cehenneme koyar. »

Ağaç yetiştirmek

Peygamber Efendimiz buyurmuştur.

«Kıyamet kopsa ve o zaman elinizde bir hurma fidanı bulunsa ve gücünüz de yetiyorsa, onu dikmekten vaz geçmeyin (yâni bir ağaç dikmek imkânını bulan kıyamet kopuyor deseler bile dikmekten vaz geçmemelidir. Zira Ağaç dikmek bu kadar halka faydalı ve Allah indinde makbul bir imar işidir)»

Diğeri :

«Kim meyveli meyvesiz ağaçlar dikip onlardan Allahın mahlûkatını faydalandırırsa (insan ve her nevi hayvan dahil) bu hayratının sevabı dünyada durdukça o kimsenin amel hesabına yazıldığı gibi öldükten sonra da bu hesap kapanmaz devam eder).

İmdi ; köylünün faydalandığı çeşmeyi, köprüyü, ormanı, koruluğu, altında dinlendiği gölgelendiği ağacı harab eden ne büyük günaha girer. O bahtsız; kul hakkını nasıl öder ve onlara bu hakkı helâl ettirir bunlar tüyleri ürpercek, insanı korku ile titretecek meselelerdir. Müşterek şeylerden faydası kesilip mahrum olan yalnız bir nesil değildir. Mahrumiyet devam ettiği müddetin bütün nesilleridir. Hayrat ve hasenat ki Kur'ânı kerimde Allaha imandan sonra birinci derece ehemmiyette gelen Allahın kullarından istedikleridir. Ve o kul ki dışından tırnağından arttırarak meselâ bir çeşme bir köprü yapar veya ağaçlar dikerek yorgunlara gölgelik yapar bunları harab etmek ne büyük gaflet ne

büyük faciadır. Bilerek yapmağa bir Türk'ün, bir yurdaşın hâşâ eli varmaz. Fakat hiçbir şey bilmiyen bir işin ehemmiyetini ölçemeyecek kadar cahil olan biri bunu yaparsa ona bir şey öğretmeyen ana baba, köy ihtiyarları ve köyde bilgili kardeşler de vebâlde hisselidirler.

Hayvan yetiştirmek

Anadolunun inekleri, atları bakım ve yetiştirme bilgisizliği yüzünden ne kadar ufalmıştır. Boğazı var, fakat südü gücü ve verimi azalmıştır. Bazı memleketlerin bir baş hayvanı bizimkilerin bir kaç başı verimindedir. Onu yetiştirmek demek iyi yetiştirmek, yetiştirmesini bilmek demektir. Bakınız Peygamber Efendimiz hayvan yetiştirmek hakkında neler buyuruyor :

«Agnâm (koyun, keçi) edinin onda bereket vardır.»

Diğeri :

«Evde bir koyun veya keçi beslemek bir berekettir. İki olursa iki berekettir. Üç olursa üç berekettir. »

Diğeri :

«Sakın südlü hayvanı kesme.»

Diğeri :

«Atın nasiyesinde hayır vardır. Kıyamete kadar bu böyledir. »

Diğeri :

«Kudreti olduğu zamanda her Müslünana bir at beslemek vacibdir. »

Diğeri :

« Atları yarışa çıkarmak helâldir (at beslemeği ve merakını teşviktir)»

Diğeri :

«Atların nasiyesinde bereket vardır. »

İnsan

İnsanın ehemmiyetine gelince :

Peygamber Efendimiz : «Bir insanın Hidayetine delâletin bütün dünyalara mâlik olmaklığından daha hayırlıdır. » buyurur. Ve bir insanın hayatına, Kur'ânı kerim bütün insanların hayatına eşit bir ehemmiyet verir.

İnsanın ehemmiyeti

Bakınız bir canı kurtarmak veya öldürmek hakkında Kur'ânı kerimde Cenabıhak ne buyuruyor.

(5 - Mâide - 35(32)) : «Bir nefsi katleden sanki bütün insanları katletmiştir. Bir insanı ihyâ eden (kurtaran) da sanki bütün insanları ihyâ etmiştir.

İnsan vücûdu

Bir insanın vücûdu o insana Allahın emanetidir ona iyi bakmak onu korumak Allaha sadakattir ayni zamanda halka da sadakattir. Zira ziyan olan bir adamın ziyanından hem eline bakanlar ziyan görür, hem de onun vücûdundan istifade edenler yani aile, köy ve millet ve nihayet insanlık ziyan görür insanın sıhhatini ve servetini harab eden belli başlı şeyler olduğu gibi insanın ahlâkını bozan şeyler de vardır onların başlıcalarını haşiyeye dercediyoruz. Onlardan sakınmak imân borcudur. (6)

---

[6]

Haram şeyler
Baş öğüdler

Köylü Kardeş,

Allah (ispirotolu) içkiyi müslümana haram kılmıştır. İçme kendine acı, başkalarına da. Kendine acı çünkü : ciğerlerini yakarsın vü-

Birlik ve beraberlik bağı

Allaha sevginin neticesi halk ile birlik ve beraberliktir. Sevgi bağıdır, sevgi insanları Allahda birleştirdir. ve yürekleri ; birbirine bitiştirir. Ruhum sana bitişik ve Allah da seninle birleşikdir, kalbim sana bitişik, Türklükte ve insanlıkta seninle birleşiktir.

[6 ncı haşiyenin devamı]

cüdü yıpranır. Yüzünde nür, bedeninde mukavemet kalmaz. İçi çürümüş meyveye dönersin.

Hem kesene yazık, içkiye kese dayanmaz. Alışkanlık hastalıktır. Bu hastalık hem senin çalışma ve kazanma kabiliyetini azaltır hem de masrafını çoğaltır. Çoğalan bu masraf zehire gidiyor hem de çoluk çocuğunun nafakasını da birlikte götürüyor zehirleniyorsun, neslin de bozuluyor, çocukların hastalıklı oluyor. Faydalı şeylere yiyip içmeğe, giyinip kuşanmağa yarayacak ve kısmen de çocuklarına kalacak kazancını zararlı işde yok ediyorsun arkada borç ve hastalıklı evlât bırakıyorsun onlar sefil sen günahkâr. Ahrete böyle gidiyorsun.

Brakdığın çocuklar hastalıklı, işde verimsiz ! ya onların çocukları? onlar da belki yedi nesil birbirinden beter. Bu hep senin yüzünden, senin insafsızlığından sen çöküyorsun ! Çoluk çocuğun da beraber !

Sen çürüyorsun ! Çocukların da beraber !

Adın sarhoşa çıkıyor. Çoluk çocuğun da bu kötü şöhretten hisseli, onlara da (sarhoşun çocukları, bilmem neleri) deniyor.

Bedenin böyle, gel gelelim ahlâka :

Çürük vücûdde, bozuk sinirde ahlâk da bozulur. Sarhoş huysuz, geçimsiz, kıyıcı, taşkın olur. Sarhoşun fikirleri kararsız ve selânetsiz olur. Akıl, mantık zayıflar. Kararları isabetsiz olur.

İçkisizliğe dayanamıyan ; içki parası da bulamayan onu ne kötü yollardan tedarike kalkmaz.

Hele kanı zehirli sarhoşun nesli bu zehir yüzünden nelere uğramaz. Onlar artık her cihetten zayıf doğarlar. O zayıflığın neticesi

İnanclarım inanclarına bitişik ve kardeşlik emrinde birleşiktir. Allah (mü'minler kardeşdir) buyurmuştur. Allah mü'minleri kardeş olarak birleştirmiştir. Hem de bir-

---

[6 ncı haşiyenin devamı]

kimi verem, kimi deli, kimi sar'alı kimi sinirli, kimi vehimli, kimi kanbur kimi eğri büğrü, kimi yamrı yumru, sıracalı olur. Firengi ile kanı zehirlenenlerin zehirli kanla dünyaya gelen çocuklar da aynen böyle olur.

Her biri türlü derdlerle illetli veya dermansız, takatsız ve hayatta verimsiz olur. Ömürleri ; zevksiz, neş'esiz geçer, çehreleri düşük, belleri bükük olur. İşte harama el uzatanların, harama gidenlerin nesilleri böyle acıklı olur. Bunların Allaha ve halka karşı taşkıkları vebâl ne büyüktür.

Dünyaya rahmet için gönderilmiş bir Peygamberin ümmetiyiz. Bu ümmetin her hangi bir ferdi bir damla rahmet olacağına birer mikrop yuvası mı olsun.

Dünyada beden ve ahlâk sağlamlığı ile şöhret alan (demir gibi) diye anılan temiz kanlı Türk'ün çocuğu böyle mi olmalı ? Her gücü, her müşkülü arslanlar gibi yenen kahraman Türk'ün asil çocuğu böyle mi olmalı. Gövdeden, kafadan, yürekten illetli mi olmalı hayır ! kardeş hayır ! Bu ; sana, bana yazık ve herkese bir zarar ve ziyandır. Türk'ün mikroplara emdirecek kanı yoktur. Onun temiz kanı mikrobu yaşatmıyacak derecede neslinde kuvvetlidir. Elverir ki sen onu bozma. Aman kardeş sen onu bozma. Hıyanettir bozma. Sarhoş : günah işler, kötü olur. Kötülük eder. Halkın maskarası olur, zelil olur, sefil olur. Kötü yollara düşer ya hasta olarak sürünür ya hapislerde çürür. Dünyayı da Ahireti de kaybeder. Ahirete bu yüzle gider. İşte bu netice, kendimize de, geleceklere de hıyanettir. Aman sen böyle olma.

Kumar

Allah kumarı haram kılmıştır.

Kumar ; her kötülüğün ve her yıkımın başıdır. Ya birini

birine velî kılmıştır. Yani birbirinin anası babası yerine koymuştur. Bir vilâyet valisi o vilâyet halkına karşı nasıl hükûmeti temsil ederek muhabbet, alâka ve adalet

---

[6 ncı haşiyenin devamı]

soyuyorsun, ya soyuluyorsun. Soyuluyorsan sen ve çocuk çocuğun sefil bednâm olur. Her türlü insanlık, Türklük şeref ve namusunu adım adım kaybeder.

Kazansan da âfetdir, kaybetsen de. Her ikisi de bir neticeye varır. Dünyanı da Ahiretini de kaybedersen, hem de haram para ile çocuk çocuğunu zehirlemiş olursun. Zira helâl parana haram katmış olursun, çalınmış para, dolandırılmış para. Gasp edilmiş mal ne ise kumar kazancı da odur. Haramın zehirleri vücûdde hastalık olarak belirir. Ömrün hastalıklarla geçer. Çiftin çubuğun geri kalır. İşin rast gelmez her şey aksilenir, ineğin doğuramaz, keçin yavrulamaz koyunun hastalıktan düşer ölür. Mahsulünü böcek sarar, ocağını âfet söndürür.

Sakın kardeş sakın ! kumar oynayan sarhoş gibi hem hayatından hem ahlâkından kaybeder. Eşkiyanın hırsızın sonu ne olursa onlar da o uçurumun kenarına sürüklenirler. Allah korusun cümlelerinizi ve cümlemizi, âmîn :

İsraf haramdır

Cenabıhak Kur'ânı kerimde (yiyiniz, içiniz [fakat] israf etmeyiniz) buyurur. İmdi her neyi hesapsız, hikmetsiz, fikirsiz kullanır veya harcarsak israftır, haramdır.

Tütün içme

Tütün içme zira tütün hem sıhhati hem de serveti israftır. İsraf ise haramdır. İçki gibi bu da vücûde ve keseye zarardır. Ve çocuk çocuğunun nafakasını zararlı bir şeyde harcamaktır.

Tütün içme göğsünü çürütür. Seni adım başında solutur. Yol yürüyemezsin, yokuş çıkamazsın gece uyuyamazsın. Öksürükten harab olursun. Çabuk ihtiyarlayıp çökersin, para biriktiremezsin. Bu da senin başına bir belâ kesilir. İçmeyince yapamazsın, içince kurursun, içmeyince huysuz da olursun. Başkalarına da zararın dokunur. Tütün içenin benzi sararır, içi kararır, kanı azalır. İştihası kesilir türlü hastalıklara beden sanki hazırlanır. Bu da içki gibi seni soysuzlaştırır, arslanken kuru dala çevirir.

kanadını üzerlerine açıp korumakla mükellef ise bir mü'min de her mü'mine karşı o vaziyette ve o mükellefiyettedir. Mü'minler Allahın Kur'ânı kerimdeki emri icabı birbirlerini iyiliklere götürmek ve fenalıklardan sakındırmakla vazifelidirler. Asıl velî ve vali Allahın kendisidir. İşte onun bu velâyeti mü'minin mü'mine velâyetinde tatbika konacak, fi'le gelecektir.

Bu vazifeyi hakkile ifa eden mü'minler Allaha hizmet etmiş ve insanlara faydalı olmuş ve dünyaya gelmekteki maksada uymuş olurlar. (7)

Sadakat

Sadaka ; sadakat kökünden gelir. Allaha sadakatla mükellefiz. (Elestü birabbikümül a'lâ — yâni ben sizin Allahınız değilmiyim) diye Allah ruhlarımızı ilk yarattığı zaman sormamış mı idi. Ruhlarımızda ona (belâ - yani evet) dememişler mi idi. İşte biz o günden beri Allaha sadakat sözü vermiş ona sadakati ahdetmişiz. İmdi her iyilik sadakat işi, bir sadakadır.

Her fenalık bir hiyanettir. Mü'mini Allaha ve birbirine bağlayan bu sadakat bağıdır. İmdi sadaka bir fakire yalnız üç beş kuruş

---

[7] Birliği ve beraberliği karşılıklı yardımlaşma veya danışmayı emreden buyuruklar

«Birbiriyle sevmekte, merhamet ve şefkatte esirgemekte mü'minler o vücut gibidir ki âzasından bir uzvu ağrıdan şikâyet etse uyku-suzluğuna, hummasına vücudun bütün kısımları ortaklaşır, [paylaşır].

Diğeri :

«Mü'minler yekdigeriyle öyle imtizaçlı ve birliktirlerki bir divarın imtizaçlı taşları gibi yekdiğerine uyararak birbirini destekler ve kuvvetlendirirler.»

Diğeri :

«Mü'min anlaşır ve anlaşırır. Birleşmiyen ve birleştirmeyende hayır yoktur. İnsanların hayırlısı insanlara en faydalı olanıdır. »

vermekten ibaret değil her iyilik sadakadır. İyi bir söz, tatlı bir yüz, bir hatır alma, bir doğru yol ta'rif etmek, bir doğru söz söylemek, hak ve hakikati belirten bir söz dahi sadakadır.

Mahşerde Cenâbıhakkın kullarından bazılarına buyuracağı ve onlara i'tâb edeceği şeylerin hûlasasını naklediyorum.

«Cenâbıhak birine : «Ey kulum hasta idim, niye beni yoklamadın» diğeri birine ; «Ben aç idim senden yiyecek istedim niye vermedin.» Diğeri birine: «Ben susuzdum senden su istedim niye vermedin» diye sorup güvenlik gösterecek onlar da her biri hayret ve telâş içinde cevap verip diyecekler : aman Allahım «Sen hiç hasta olur musun?» Öbürü diyecek «Sen hiç susarmısın?»»

[7 nci haşiyenin devamı]

Diğeri :

«Mü'min mü'minin aynasıdır. Mü'min mü'minin kardeşidir. Ma-yişetini cem ve temine kifâyet ve muavenet eylemelidir. Arkasında malını, ırzını muhafaza ve vikaye etmelidir.»

Diğeri :

«Küçüklerimize merhamet ve şefkat etmeyenler, büyüklerimizin şeref ve kadrini bilmiyenler bizden değildir.»

Diğeri :

“ Eşitlik ”

«Rabbiniz birdir. Pederiniz birdir. Ne arabın aceme, ne acemin araba, ne kırmızının siyahıye, ve ne de siyahinin kırmızıya üstünlük hakkı yoktur. Takvadan gayri [yani Allahın emirlerini ve sakındırdıklarını tutmak derecesinden gayri].

Diğeri :

«Yekdiğeri için acınmaları mü'minler üzerine hukuku sabitedendir [yani değişmez karşılıklı haklardır.]

Diğeri :

«Allah için sevenler ârşın gölgesi altındırlar.»

Cenabıhak buyuracak (Ben hasta olmam fakat filân kulum hasta idi sen onun hasta olduğunu biliyordun yoklamadın. Yoklıyaydın beni onun yanında bulurdun. Diğerine de evet Ben âcıkımm fakat böyle biri senden ekmek istedi vereydin Beni yanında bulurdun. Su hakkında da; evet ben susamam fakat biri senden su istemişti vereydin Beni yanında bulurdun buyuracak)

İmdi :

Allahın alâkası, Allaha inanan her mü'minin de insanlara alâkasını gerektirir. Allah başı sıkılmış kulunun nasıl başında hazır oluyorsa o sıkıntıyı gören veya duyan insanların oraya yardım için üşüşmesi Allah namına insana alâka göstermesi borçtur. Allahın imdadı mahlûklarında tecelli edecektir. Meselâ bir köylünün arabası kırılıp yolda mı kalmış, hayvanı sakatlanıp yükü yola mı yuvarlanmış hiç kimse görmemezlikten gelemez başını çevirip geçemez. Nasıl geçebilir ki Allah arada hâzır ve nâzırdır. Umursayacak kullarını beklemektedir. Başı sıkışık insanı alâkasızca bırakıp geçmek Allaha arka çevirmek demektir, Allaha hıyanettir.

Yine köyde birinin hayvanı mı hastalanmış çiftini mi süremiyor? bunu bilen bütün köylüye Allah için imdada koşmak borçtur. Allah hayvanı hasta köylünün tarlasında hazırdır. Oraya hayvanı ile yardıma koşacak sadık kulları bekliyor sadakat mükâfatı kazanacakları gözlüyor.

Allahı bekletmeyenlere ne mutlu, bir köylünün damı mı çökmüş? çoluk çocuğu barınaksız mı ? bunu bilen veya gören her köylüye imdada koşmak borçtur. Allaha sadakat borcudur. Komşusu rahatsız iken komşuya rahat uyku haramdır. Bir köylü yolda hasta mı düşüp kalmış onu bırakıp eve gelmek hıyanettir. O

mutlaka evine taşınmalıdır. Arka ile bile olsa nöbetleşe bu yapılmalıdır. Allah bu işin başındadır.

Komşu

Komşu açıkta iken dam altı rahatlığı komşuya haramdır. Komşu aç iken komşuya rahat uyku haramdır. Komşuda dirliksizlik düzensizlik mi var : Köyün yaş sırası ile büyüklerine bu işin düzenlenmesi fakat hak ve adalet üzere düzenlenmesi farzdır. Allah Kur'ânikerimde : «Mü'minler kardeşdir. Kardeşlerinizin arasını islâh edin, buyuruyor. »

İki komşu arasında bir ihtilâf mı var işin ehemmiyeti aynidir. Ve köyün iki yerinde işliyen birer çıban var demektir. Mutlaka Hak ve adalet üzere düzeltilmeleri gerekir. Köyün muhterem ihtiyarlarına bu borçtur. (8)

[8] Komşu hakkı

Peygamber efendimiz, böyle buyuruyor ;

« [Komşu] yardım isterse yardım ediniz, Ödünç isterse ödünç veriniz, Gıyabında onu himaye ediniz [Yani arkasından onun her hakkını koruyunuz,] Hastalığında iyadet ediniz. [yani yoklayınız.] yoksulluğunda dostluk gösteriniz. Vefatında cenazesini [teşyi ediniz] selâmetleyiniz. Hayıra nail oldukta kendisini tebrik ediniz. Musibete uğradıkta ta'ziye ediniz [Teselli veriniz] kendi binanızı uzatarak komşunuzu baca dumanyıyla rahatsız etmeyin ve çocukları evinize geldikte kendilerine yemiş gibi şeyleri esirgemeyin [ikram edin,] »

Yine Peygamberimiz efendimiz tarafından; (komşunun; kişinin iyiliği, fenalığı hakkındaki şahadeti Allah yanında makbul olacağı) ve : Komşularından üç kimsenin kendisinden razı olan mü'mine Cenabıhakkın mağfîret buyuracağı) tebşir buyurulmuştur.

Yine Peygamber efendimizin buyurduklarının delalet ettiği mânâ neticelerine göre :

«Komşusunu eziyetlerinden emin bulundurmıyan kimse cennete gir-

Köy ihtiyarları

Köy ihtiyarlarının iman ve vicdan rahatlığı; köylünün derdsiz, kedersiz, özürsüz, ıstırapsız hepsinin neş'e ve emniyet içinde uykuya daldığını düşünmesi ile mümkündür. Bu büyüklerin Allaha şükrederek ancak bu halde uyumasına imkân vardır. İşte böyle alâkalı sadık kullardır ki Allahdan mütemadî feyz ve rahmete ve türlü berekete nâil olurlar.

[8 nci haşiyenin devamı]

miyeceği gibi komşusunun köpeğine taş atmak gibi bayağı muamelelerden bile komşu mes'ul [sorumlu] tutulacaktır.»

Hazreti Ayşe validemizin Peygamber efendimizden nakil buyurduğuna göre: «Bir karış yeri zulmen gasp edene yerin bütün yedi katı ona lânet edecektir »

Yine Peygamber efendimiz buyuruyor :

«Yanında komşu aç iken karnını doyuran mü'min değildir.»

Zira :

«Allaha imanı olsa ve imanın iktızasına uysa komşusunun imdadına koşar onu aç yatırmaz.»

Diğeri :

«Mü'min değildir. O adam ki komşuları onun şerrinden emin değildir.»

Diğeri :

«Komşuluk tavsiye ederim.»

Diğeri :

«Komşunun komşu üzerinde âzim hakkı vardır.»

Diğeri :

«Allaha ve kıyamet gününe [sorumluluğunun hesabını vereceği güne] inancı olan kimse komşusuna iyilik etsin.»

Ortak sadakalar

Bir adamın kendi başına verebildiği sadaka yani Allaha işlediği sadakat işi vardır. Bir de ortakça işlenecek hayırlı işler yani sadakalar, sadakat işleri vardır.

Köyde herkes kendi evinin hududunu temiz tutar fakat köy meydanını temiz tutmak elbirliği ile yapılacak iştir. İşte bu ona bir misaldir. Buna göre köyde iş bölümü veya nöbeti yapmak veya el birliği ile ortakça Allaha hizmet edip köy işini tamamiyle başarmak teker teker ve toplulukla her köylüye borçtur.

Ne mutlu evini, köyünü temiz, düzgün verimli ve işlenmiş olarak her an Allaha gösteren köylüye ve köylülere. Allah onlara mükâfat eder, âfetlerden korur, işlerine bereket verir.

«Halkın menfaat yolu; Allahın rıza yoludur» Bakınız bu yolun hizmeti için Peygamber efendimiz ne buyuruyor : «Her kimin ayağı bile Allah yolunda tozlanırsa Cenabıhak o ayaklara Cehennemi haram eder. »

— Birbirimize karşı muamelemiz —

— AHLÂK —

Madem ki yaradılmanızın sebebi muhabbettir. Allah bizden gerek kendine ve gerekse halkına karşı muhabbet istiyor.

Ve madem Allah her mahlûkile sonsuz derecede alâkalıdır. İnsanlardan da birbirine karşı sonsuz alâka istiyor, mâdem ki Allahın kullarına muamelesi sonsuz derecede güzeldir. Ve bizden de birbirimize Allaha sadakatimiz derecesinde sonsuz iyilikte güzel muamele istiyor. Ve bu esasta Peygamber efendimiz : «(Allahın ahlâkile ahlâklanınız !» buyuruyor. Ve her birimizin el-

canlı, gayretli, yardım edici, gözetici koruyucu, doyurucu kurtarıcı olmamızı yani Allahın bütün güzel isim ve sıfatlarının bizlerde tecellisini, zuhurunu, meydana gelmesini istiyor.

O halde Allahın emrine göre birbirimize muamelemiz çok iyi, çok candan, çok anaca babaca kardeşçe olmak gerekiyor. Bu netice ile ahlâk, muaşeret ahlâkı meydana geliyor, ve birliğimize güzel ahlâk temel oluyor. Ahlâkımız sağlam olacak ki temelimiz sağlam olsun, birliğimiz ; bir kuvvet ifade etsin. Bize güzel bir hayat sağlasın. İyilik hayata asıl olsun, her muamele iyi ve güzel ve sevgiye vesile ve bağ olsun.

*

Ahlâkın Türk geleneğinde taşıdığı ifade bir kelime ile mertliktir. Ahlâksızlıkta da (nâmerd) liktir. (Merdliğin) ma'nası (er) liktir. Nâmerdliğin karşılığı da türlü manada kötülöklere gelir.

Ahlâkın temeli

Ahlâkımızın temelini Din kurmuştur. Allahın emirleri ve nehiyleri bu temeli korumaktadır. Bu emirler ve nehiyeler evlerimizde ata sözlerine öz, ana öğüdlerine temel olmuştur. Her vesile ile her büyük küçüğüne bu temel öğüdüleri tekrarlıya tekrarlıya kulaklar, zihinler hep bunlarla dolmuş ve gençler bunları benimsemiş, ve bunların zevkini yaşadıkça almış, Türkün muamelelerinde güzel çehresi de böylece meydana çıkmıştır.

Bu temellerin Kur'ân -ı- kerimden ve Peygamber efendimizin emirlerinden asıllarını (9) ncu haşiyede görünce hakikî bir fikir almış olacağız.

Ahlâkın temel taşı

Ahlâkın temel taşını (sadakât) teşkil eder. Bunun zıddını da hıyanet !

Yukarıda bir Âyet-i kerime geçti ki onda (7 — A'raf — 1) de (Allah sadıktır) buyuruluyordu. İşte ahlakı daima bu esasta düşünelim, ve Allah bize nasıl ise bizim de Allaha ve Allahın halkına öyle olmamız gerektiğini dâima göz önünde bulunduralım.

Doğruluk

Her muamelenin rûhunu, temelini doğruluk teşkil eder. Her muameleyi bozan (ifsad edip çürüten) eğrilik yâni yalandır.

— Eğrilik —

— *Yalan* —

Yalan ; aldatma vasıtasıdır. Yalana dayanan her fikir ve niyyet, her vaid ve taahhüd, her söz asılsız demektir. Halbuki bütün muamele : niyyete, vaide taahhüde göre yürürlüğe girer. Bunların aslı yalan olursa hiç bir muamele dahi yürümüş olmaz, insan aldatılmış vakitler ziyan edilmiş olur. Netice olarak aldananın kalbine nefretin tohumları ekilir.

Yalancılık

Bir insan yalancı olamaz zira imânı varsa Allahdan utanır, vicdanı varsa kendinden kendi insanlığından utanır, hayâsı varsa halkdan utanır. Peygamber efendimiz hayâ ; imandandır buyurur.

Allah ki halkın sahibidir, dostudur velisidir, kefilidir vekilidir. Her hakkının koruyucusudur. Bunları bilen bir insan nasıl korkmadan utanmadan insanı aldatır, eğer aldatıyorsa içi cife, kendi bir leş demektir, o ufunet yapan bir çürük şey gibi olur.

Harp te düşmanımızdan niçin kaçmayız? kaçmağa utanırız da ondan ! kaçıp maskara, zelîl olmaktan ise ölümü göze alırız. Peki, ölümü utanmamak için göze alan bir Türk her hangi bir menfaat karşısında nasıl yalan söyler? hayır söyleyemez. Şerefli insan utanmayı göze aldırılmaz. Tarih boyunca bütün fedakârlığı Türk utanmamak için, zillete düşmemek için göze almıştır. mal, mülk hırsıyla değil.

Peygamber efendimiz ; (aldatan bizden değildir) buyurur. İmdi aldatan kimse peşin peşin bilmelidir ki kendisi Hazreti Muhammed ümmetliğinden çıkıyor, ve hiç bir ümmetin içinde yer bulamayacak bir hale düşüyor.

Bu esaslarda bakınız Cenabıhak ve Peygamberimiz efendimiz neler buyurmuştur. Haşiyede okuyalım. (9)

---

[9] — Emirler - Nahiyyeler —
— Doğruluk —

(6 - En'am - 152) : «Söylediğiniz vakit akrabanız hakkında bile olsa adalet üzere ve doğru olarak söyleyin ve Allahın ahbine vefa edin. [yani Allaha sadakatten ayrılmayın]. »

Diğeri :

(4 - Nisâ - 133(135)) : «Ey îman edenler velev kendi nefsiniz, ana ve babanız ve akrabanız aleyhinde bile olsa, zengin veya fakir bulunsa Allah için şahitlikte, adalet üzere bulununuz. Doğruyu söyleyiniz. Onlara Allah sizden evlâdır »

Diğeri :

(33 - Ahzap - 70, 71) : «Ey mü'minler Allahtan korkun. Doğru söz söyleyin. Tâ ki âmellerinizi islâh edip günahlarınızı bağışlıya.»

Diğeri :

(2 - Bakara - 283) : «Şahadeti ketm etmeyiniz. [Yani bildiğinizi gizlemeyiniz şahadetten kaçmayınız.]

İmdi :

Allaha, vicdana, aileye, halka, insanlığa sadakat, vefa Allaha kulluk borcudur.

Marifet ; yalnız geniş, müsait zamanlarda değil en dar, en sıkı ve sıkıntılı zamanlarda da bu sadakatten ayrılmamaktır.

Başkalarından sadakat isteyen kimse evvelâ kendi hayatına sadakati temel tutmalıdır. Emniyet içinde yaşamak isteyen kimse ; başkalarına emniyet duyurmalıdır. Allah her yerde gözcüdür. Allah yüreğimizden geçeni fikrimizde dolaşanı bilir, elimizden çıkanı görür. Dilimizden çıkanı işitir, ve günah ; ilk kötülüğü düşünmek-

---

[9 ncu haşiyenin devamı]

Diğeri :

(17 - Esrâ - 35(34)) : «Ahdinize vefa edin [sadakat gösterin] ahd sahibi ahdinden mes'uldür. [Yani insan verdiği sözü tutmaktan sorumludur.]»

Diğeri :

(5 - Maîde - 1) : «Ey îman edenler; akitlere [yani mukavelelere] vefa ediniz. [sadakat gösteriniz.]»

Diğeri :

(3 - Âli İmran - 163) : «Hıyanetten sakınanlar Allah indinde yüksek derecededirler.»

Peygamber efendimizin buyurdıkları :

«Mü'minde her huy olabilir. Yalnız hıyanet ve yalancılık olmaz.»

Diğeri :

«Tehlike olduğunu görseniz bile doğruluğu tutunuz, Zira selâmet doğruluktur. Sizi feraha çıkaracağını görseniz bile yalandan dolandan sakınınız çünkü sonu tehlikedir.»

Hayâ

Bütün kötülüklerden insanı ilk sakındırıcı koruyucu kuvvet hayâdır, Bu esasta bakınız Peygamber efendimiz ne buyuruyor :

le başlar, ve devam ettikçe günah büyür onun için insanın içinden kötü bir niyyet geçerse hemen istiğfar getirip onu o anda içten atmak ve kendi kendini azarlayıp peşimanlık duymak, peşimanlığı Allaha duyurmak lâzımdır. Peşimanlık duyan üzülen yüreği Allah merhametile okşar. Allahın merhamet nûru yüreğe dolunca günah da gider, her şey temizliğe erer.

Netice :

Yüz kızartacak her şeyden kaçınmalıdır. Halkın Allaha şikâyetçi olabileceği her fena hareketden kesin olarak kaçınmalıdır. Fenalığı fikirden bile geçirmemelidir.

[9 ncu haşiyenin devamı]

«Hayâ îmandandır.»

Diğeri :

«Hayâ sahibi olmak baştan başa hayırdır.»

Emniyyet

Hayatta ilk ihtiyaç, emniyetedir, bakınız.

Peygamberimiz efendimiz neler buyuruyor :

«Emin olmayanın îmanı, ahda vefa etmiyenin dini yoktur.»

Söze bağlılık

Söze bağlılık emniyyetin bir temelidir. Bakınız.

Peygamber efendimiz ne buyuruyor :

«Müslümanlar koştukları şartların yanındadır [yani verdikleri sözlere, şart koştukları maddelere bağlıdırlar. Ondan dönmezler, caymazlar.»

Diğeri :

«İstişare olunan adama [yani kendisinden bir iş danışılıp fikri sorulan kimseye] emniyyet olunmuştur. İstişare edilen hususlarda kendi nefsi için nasıl [hayrı] düşünürse istişare eden içinde öylece düşünmelidir.»

Allah halkın vekili ve kefilidir. Halk onun kefaleti altında yaşayacak ve onun adaletinden, gözcülüğünden hâkimliğinden emin olarak rahat yaşayacaktır. Halka el uzatmağa dil uzatmağa hiç gelmez.

Allah için gizli bir şey yoktur. Allah bir an bile Allahlığını terk etmez. (10)

Dinlerin gelme sebepleri

Cenâbıhak Kur'ân-ı-kerimde dünyaya kitapların ve Peygamberlerin gönderilmesi sebebini dünyaya hak ve adalet, hak ölçüler hâkim olması için olduğunu bildiri-

Din ve ahlâk

Peygamber efendimizin buyurdıkları :

«Din nasihattir.»

Diğeri :

«Ben salih ahlâkı tamamlamağa memur oldum.»

Diğeri :

Peygamber efendimize Din nedir diye sormuşlar : (Güzel ahlâk) buyurmuş. Acaba bundan başka bir şey varmı diye (Din nedir) سوالini üç defa tekrarlamışlar fakat her defasında aynı cevabı (Güzel ahlâk) cevabını almışlar. Peygamber efendimiz şöyle buyuruyor :

«Bir insan bilirse ki bir kimse zâlimdir. Ve o kimseye yardım için birlikte yürürse islâmiyetten çıkar.»

Nitekim Dinlerin gelme sebebi dünyadan zulmü kaldırmaktır. Hak ve adaleti kurmaktır.

---

[10]

Allahın murakabesi Kefaleti ve vekâleti

Kurânı Kerimden :

(11 - Hud - 12) : «Herşey üzerine vekil Allahtır.»

Diğeri :

(11 - Hud - 57) : «Rabbim herşey üzerine muhafız ve gözcüdür.»

yor. Tâ ki herkes kendi çıkarına, kendi menfaatine göre bu haktır bu bâtıldır diyemesin. Herkes kendi aklına göre hakka ölçü tutmasın ve zorbalar bâtil ölçülerini hak diye kabule zorlamasın. Hak ölçüler ; dünyada Allahın koyduğu gibi muteber ve bir olsun keyfi olmasın. Ve kuvvetliler şahsî ölçülerle zulüm etmesin. Hak ve hakikat, müşterek ölçü, aşikâr olsun.

İşte bu esası bildiren bir Âyet-i kerîme :

(57 — Hadîd — 25) : «Biz Resullerimizi vazîh ayât ve mucizât ile gönderdik ve onlarla beraber kitap ve mîzân (Hak ölçüler) indirdik ki insanlar adalette kâim olalar. »

Peygamber efendimizin buyurdıkları :

«Her kim ümmetin bir işine me'mur olur da adalet etmezse Cenabîhak onu tepesi aşığı Cehenneme koyar.»

Mü'min kalbi

Mü'min kalbi; sadakatin kaynağıdır. Sadakat; Allaha muhabbetin Allaha muhabbetle bağlılığın ifadesidir. Bu

---

[10 ncu haşiyenin devamı]

Diğeri :

(33 - Ahzap - 48) : «Ve Allaha tevekkül et. Allah vekil olarak kâfidir.»

Diğeri :

(10 - Yûnus - 1) : « Ben herşeyi gören Allahım.»

Diğeri :

(40 - Mü'min - 19) : «Allah gözlerin hiyanetini ve göğüslerdeki [kalbde olan ve fikirden geçen] gizli şeyleri bilir.»

Diğeri :

(5 - Maîde - 8(7)) : «Allah kalbte olan düşünceleri ve niyetleri bilir.»

Diğeri :

(16 - Nahil - 19) : «Allah gizlediğiniz ve âşikâr eylediğiniz şeyleri bilir.»

sadakat ve muhabbet; Allahın insana sadakat ve muhabbet sıfatlarının tecellisi eseri, tecellisi nûrudur. Bu nûrla dolan kalp; tertemiz hâle gelir ve Allah isterse böyle bir kalpde zât nûru ile yani (Ruh - ül - kudüs) ü ile yer alır. Böyleleri izzet bulur, aziz olur, Nebi olur, velî olur. Rahman isminin tecellisine bir merkez olur. Böyle bir kalbin adamı; her insan çocuğunu kendi çocuğundan ayırmaz. İnsan haklarına titreyerek saygı gösterir. (Hak) kelimesi ; hem Cenâbıhakkın bir sıfatı hem de Allahın insana verdiği insanlık haklarının bir kelime ile ifadesidir. Cenâbıhak denince Allah anılmış olur. (Benim hakkım) denince Allahın insana verdiği, ve insana insanlığını temin ettiği hukuk kastedilmiş olur. İnsana şeref veren de bu haklardır.

Cenâbıhak bir kelâmında : «yerler gökler beni kendine sığdıramadı mü'min kulumun kalbi beni içine sığdırdı» buyuruyor.

Mahlûkların en şerefliisi insandır, denilmesinin sebebi budur. Bu noktayı şimdi bir az daha izah edelim:

Allah zât nûru ile büyük peygamberlerin kalbinde durmuş ve her nesilde büyük velilerin kalbinde durmaktadır. Rûh - ül - kudüs denilen bu zat nuru bir kalbe konmak için o kalp evvelâ tertemiz hale geliyor demiştik. Onu temizliyen; Allah aşkıdır. İman; mü'mini Allaha doğrultuyor, Allaha doğrulan mü'min kul Allahı seviyor, bu sevgi Allahdan kalbe sıfat nûru yani Allahın muhabbeti nûrunu çekiyor, ve o kalp bu nûrla dolunca yabancı ne gibi sevgiler ne gibi kötü tama'lar hırslar varsa onların hepsi silinip süpürülüyor, yabancı şeyler böylece yanıp dışarı dökülüyor. İşte Allah zat nûru ile bu kalbe ondan sonra konuyor. Ne mutlu tam temizlenip Allahın zat nûrunu konduracak hale gelen kalbi taşıyana, bunlardan köylerde de bulunuyor şehirlerde de.

Bu halde bulunmuş bir demirci baba varmış. Bu zatın her günkü duası ağlayarak şöyle imiş: (Yarabbi

cehennemi vücûdumla doldur, orada başkasına yer kalmasın) dermiş [yâni herkes için ben yanayım demek istermiş]

Allaha kulluk ve Türk

Allaha güzel bir kul olmak için evvelâ güzel bir insan olmalı yani insanlık haklarını benimseyen, koruyan müdafaa eden güzel bir Türk olmalı Türkün güzel bir insan olduğunu tarih dünyaya göstermiştir. İyilik güzellik yarışında hiç bir milletden geri kalmamıştır.

Ey köylü kardeş senin boynuna sarılarak, seni hürmetle, muhabbetle kucaklıyarak hakkını vereyim : Sana şahsen minnet borcumu lafzen olsun ödemek için hakkı söyleyeyim. Hak ve hakikati sana müjdeliyeyim ki sen tarih boyunca insanlık şerefini muhafaza etdin. Merd, cömerd, hür, başı yukarı, alnı açık yaşadın, cıvanmertlikte ün aldın. Her eksiğini canınla kanınla ödedin fakat zillet kabul etmedin. Kur'ân-ı-kerimdeki tarif veçhile (zillet tozu) senin ak alnını karartmadı. İnsanca yaşamak hakkını müdafaa için her fedakârlığa katlandın. Güzel yurduna durmadan saldıranlar oldu. Dünyanın en güzel bir parçası olan yurdunu elinden koparmak için her çareye baş vuruldu, insanlığını hiç bir şeye değişmedin. Dünya mal ve meta'ına seni gark etseler esareti kabul etmedin. Yamalı temiz bir gömleği ipekli fakat kirli bir gömleğe daima tercih ettin. Seni para ile satın alamıyan, seni dünyalıkla aldatamıyan düşmanların saldırdı. Kaderine razı olarak savaştın! Aman ne de merdce savaştın ? yere düşeni ezmedin. Aman diyeni bıraktın açım diyene ekmeğini verdin, yaralıyı atına bindirdin sen yaya yürüdü ; esir düşene lokmanı verdin susuz yarım mataralık suyunu bile verip sen susuz kaldın. Fakat efendi kaldın. Efendiliğin zevki ile susuzluğunu giderdin. Benim şanlı şöhretli efendi kardeşim, hiçbir zaman böcek olmağa tenezzül etmedin. Ne tamâ', ne korku karşısında hiç bir zaman sinsileşmedin, tilkileşmedin. Arslan kaldın hep insan kaldın. Yalnız yurdunumu müdafaa etdin hayır, uzak yakın bütün şarkı, Asyayı

koca bir kıt'ayı ! Zira yurdun bu kıtanın köprü başısı geçid yeri idi. İmdi sen koca bir âlem için savaştın onun için kıymetler, alâkalar kazandın. Her şarklı bunu bilir, seninle iftihar eder, seni sever.

Ne yazık ki nesiller boyunca sana göz açtırmıyan savaşlar, sana ticarete, san'ata, zıraate tamamilen kendini vermeğe meydan vermedi. Dalgalar halinde gelen bu gaileler, seni dünyalıklardan mahrum bıraktı. Fakat sen onları çiğnedin de yurdunu, hürriyetini öyle korudun. Dünyalıkların üstüne yükseldin de göklerin adamı oldun. Yoksa o dünyalıklar seni alt edeydi. O pisliklerin altında sen kalaydın, esirliği, Allahdan gayriye kulluğu kabul edeydin. Yaradılışındaki maksada, hikmete uymuş olmazdın. Vâkıa her gün tatlı yiyecek paramız sıcak katığımız yok. Amma tadla dolu bir yüreğimiz, rahat bir vicdanımız, yüksek bir imanımız var. Allahdan gayriden korkumuz yok. Fakat herkese saygımız dostluğumuz var. Bütün dünya bugün bizi merdlikte ve ma'nevî varlıkta hülâsa : insanlık yönünde medhediyor itibar ediyor. Bize bu yüzden ehemmiyet ; dostluğumuza, ortaklığımıza kıymet veriyor.

Çünkü :

Çünkü Allahdan gayriden pervamız yok. Allahın dostluğuna imânımız var, imânımıza inancımız var. Allaha dostuz, dostlarımıza dostuz. Düşmanımıza karşı bile ulüvvü-cenabımız var. Yalnız iyi gün dostu değil kara gün dostuyuz. Dost uğruna can, baş koyarız. Varımızla yoğunumuzla dostlarımıza bağlıyız, sadıkız. Çünkü Allaha bağlıyız. Gökleri dolduran Türk şehitleri bu uğurda öldüler. Ve ölürken bu yüzden hep güldüler. Ne mükâfatlar gördüler. İnsanlık hakkı yolunda bu ölenler ; Hakkı kurban, ve Cennetlik birer insan oldular. Cümlesini hürmetle, rahmetle analım. Onların soylu çocukları olduğumuzu her fırsatta gösterelim. Allahımıza hamd ve senâlar edelim. Kabul buyursun âmîn.

Nisan 1950

1) İNCİ KİTABIN FİHRİSTİ

Yazılar

Sahife

- 3 — Köylü kardeşle sohbet ve muhabbet
4 — Bu günün ehemmiyeti
5 — Bilgi
8 — Bilgi farzı
10 — Allahı bilmek
12 — 1) Allah ve mahiyeti
14 — 2) Yakınlığı
14 — Birliği
17 — 3) Allahın alâkaları
19 — Alâka mevzuunda insan
19 — Alâkada Allahın vasıfları
20 — 4) Allahın insanlara muamelesi
20 — Allahın dostluğu
25 — Hakikat böyle iken yanlış telkinlere ve
telakkilere yer yoktur
28 — Allaha kulluk ahdi
28 — 5) Allahın insanı neye yarattığı insandan
neler istediği
29 — Mukaddes vazifelerimiz.
33 — İçtimaî vazife
36 — Allahın murâdı
39 — Milletın malını iyi muhafaza vazifesi
41 — Ağaç yetiştirmek
42 — Hayvan yetiştirmek
43 — İnsan
43 — İnsanın ehemmiyeti
43 — İnsan vücûdu (iyi muhafazası ve tahribden
korunması)

- 44 — Birlik ve beraberlik
50 — Komşu
51 — Köy ihtiyarları
52 — Ortak sadakalar
52 — Birbirimize karşı muamelemiz — Ahlâk
53 — Ahlâkın temeli
54 — Ahlâkın temel taşı
54 — Doğruluk eğrilik
54 — Yalancılık
58 — Din ve ahlâk
58 — Dinlerin gelme sebepleri
59 — Mü'min kalbi
60 — Allaha kulluk ve Türk

